

MÜSTƏQİLLİYİMİZ ƏBƏDİDİR, DAIMİDİR, DÖNMƏZDİR!

HERBI AND

Nö 11 (1020) 29 mart 2024-cü il

Həftəlik ictimai-siyasi qəzet

(Qəzet 15 noyabr 2002-ci ildən nəşr olunur)

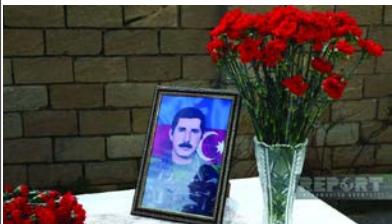
Qiyməti: 50 qəpik

Müdafiə Nazirliyi müddətdən artıq həqiqi hərbi xidmət keçmək istəyənlərin qəbulunu elan edir

Səh. 2

Xocalıda kütüvə məzarlıqdə qəlqələri tapılan Akif Mahmudovla vəfat mərasimini keçirilib

Səh. 4

Əbədiyyat şəhidlikdən başlayır...

Səh. 5

"Cənnət ətri"

Səh. 11

Türkiyənin hava platformlarının səmada ilk izləri: Tayyara/PUA kategoriyası

Səh. 14

Dövlətin və xalqın təhlükəsizliyi ilə bağlı 105 il

Milli təhlükəsizlik orqanları peşə bayramlarını Qələbə əhvali-ruhiyyəsi ilə qeyd edirlər

Səh. 3

Emin Həsənli şəhid Ömər Xalisdəmirin ailəsini ziyarət edib

İctimai birlik sədri və üzvləri Türkiyədə şəhid ailəsini ziyarət edib.

Tərxis Olunmuş Hərbçilərin Gəncləri Məarifləndirmə İctimai Birliyinin sədri Emin Həsənli və birliyin Türkiyə üzrə nümayəndəsi Tacəddin Hüseynquluzadə şəhid Ömər Xalisdəmirin məzarını və ailəsini ziyarət edib.

Ömər Xalisdəmir 2016-cı il 15 iyulda qardaş Türkiyədə baş verən hərbi çevriliş zamanı qəhrəmancasına şəhid olub.

Səh. 4

Müdafiə Nazirliyi müddətdən artıq həqiqi hərbi xidmət keçmək istəyənlərin qəbulunu elan edir

Azərbaycan Ordusunda müddətdən artıq həqiqi hərbi xidmətə könüllü daxil olmaq arzusundan olan vətəndaşlar qəbuluna başlanıllır.

Ən azı ümumi orta təhsilli, canunla müəyyənleşdirilmiş müddəti həqiqi hərbi xidmətini başa vurmaş, 30 yaşındanək hərbi vəzifelilər mart ayının 27-dən aprel ayının 26-dək Azərbaycan Ordusunun Telim və Tədris Mərkəzində fealiyyət göstərən qəbul komissiyalarına müraciət edə bilərlər.

"Müddətdən artıq həqiqi hərbi xidmət hərbi quşquşuların hazırlığı kursu"na qəbul olunmaq üçün müraciət etmiş vətəndaşlar qəbul komissiyaları tərəfindən hərbi xidmətə yararlılıq dərəcə-

lərinin müəyyən edilməsi məqsədi ilə Müdafiə Nazirliyinin müvafiq tibb müssisilərindən göndərilir. Hərbi Həkim Komissiyalarının qərarına əsasen hərbi xidmətə yararlı hesab edilmiş şəxslər qəbul imtahanlarına buraxılır.

Fiziki hazırlığı, ümumi bilik seviyyəsi, düşünmə qabiliyyəti, peşə maraqları, ənsiyyət qurmaq, liderlik və qərar qəbul etmə bacarıqları, həmcinin fərdi-psixoloji və digər keyfiyyətlərin öyrənilməsi məqsədilə keçirilən imtahanları müvəffeqiyyətlə və yaşış yeri haqqında arayış vermiş namizədlər kursa qəbul edilir.

Kursu müvəffeqiyyətə baba vuran şəxslərle bağlaşma imzaların və onlar ixtisaslarına uyğun müvafiq vəzifelələrə təyin olunur.

Namizədlər qəbul ko-

missiyalarına müraciət edərək aşağıdakı sənədləri təqdim etməlidir:

- kursa qəbul olunmaq barədə eriçə (qəbul komissiyasının sədrinə);
- şəxşən yazılış təcüməyi-hal (əlyazma ilə 1 nüsxədə, çap edilmiş 2 nüsxədə);
- xidmət (iş və ya təhsil) yerindən xasiyyətname;
- təhsil haqqında sənədin notarial qaydada təsdiq edilmiş surəti (1 nüsxədə);
- doğum haqqında şəhadətnamənin notarial qaydada təsdiq edilmiş surəti (1 nüsxədə);
- şəxsiyyət vesiqəsinin notarial qaydada təsdiq edilmiş surəti (1 nüsxədə);
- nikah haqqında şəhadətnamənin notarial qaydada təsdiq edilmiş surəti (1 nüsxədə);
- uşaqların doğum haqqında şəhadətnaməlerinin notarial qaydada təsdiq edilmiş surətləri (uşaqların doğum haqqında şəhadətnamələrinin notarial qaydada təsdiq edilmiş surətləri, 1 nüsxədə);
- evlər idarəsindən və ya yerli icra hakimiyyəti organlarından aile tərkibi və yaşış yeri haqqında arayış (1 nüsxədə);
- 4 ədəd rəngli fotosə-

kil (baş geyimsiz, anfas, 2 ədəd 3x4 sm və 2 ədəd 4,5x6 sm ölçüdə);

- qeydiyyatda olduğu poliklinikadən (deri-zöhrəvi, vərəm, ruhi-əsəb, narkoloji və son 5 (bes) ilə infeksion xəstəliklərlə bağlı müraciət edib-etməmiş barədə);

- hərbi biletin bütün vərəqlərinin notarial qaydada təsdiq olunmuş surəti (1 nüsxədə);

Sənədlerin qəbulu həyata keçiriləcək ünvan: Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Şəfəyat Mehdiyev küçəsi 76, "Qızıl Şərq" hərbi şəhərciyi (Azərbaycan Ordusunun Telim və Tədris Mərkəzi).

Müraciət etme vaxtı: 27 mart - 26 aprel 2024-cü il hər gün (bazar günləri istisna olmaqla) saat 09:00-dan 17:00-dək.

Qeyd: Müddətdən artıq həqiqi hərbi xidmətdən "Hərbi xidmətkeçəmə haqqında" Əsasnamənin 156-ci maddəsinin "e" bəndində (xidməti uyğun-suzluğa görə) müvafiq olaraq hərbi qulluqçuların və məhkumluğunun ödenmiş hərbi vəzifələrin kursa qəbul üçün müraciət etməmələri xahiş olunur.

Qarabağ bölgəsində ermənilərə məxsus növbəti dayaq məntəqəsi aşkar edilib

sübut edir.

Antiterror əməliyyatından sonra Qarabağ ərazisində hələ de tapılmaqdə olan silah-surat və ağır hərbi texnikanın sayı onu göstərir ki, həmin ərazilər miqyasına görə neinki regionun, hətta dünyadan en herbilərdirilmiş zonalardan birine çevrilmişdir.

10 noyabr 2020-ci il tarixli üçtərəlli bəyanatdan sonra öz qoşunlarını Azərbaycan ərazisindən tam şəkildə çıxarmaq əvvələn Ermenistan silahlı qüvvələrinə məxsus növbəti tərk edilmiş dayaq məntəqəsi aşkar edilib.

Ağdərə rayonu ərazisində meşəlik zonada yerləşən dayaq məntəqəsindən 1 ədəd T-72B tankı, 4 ədəd D-20 artilleriya qurğusu, artilleriya mermisi ilə dolu 3 ədəd "Ural" və 1 ədəd "Kamaz" markalı hərbi avtomobil və xüsusi texnikalar təhlükəsizlik qaydalarına riayət olunmaqla ərazidən təxliye edilib.

Aşkar edilmiş dayaq məntəqəsində mövcud olan ateş vasitələrinin 10 noyabr 2020-ci ildən sonra yaranmış təmas xəttindən derində yerləşən Suqovuşan və etrafındakı digər yaşayış məntəqələri istiqamətində tuşlanaraq yerləşdirilən onların Azərbaycana qarşı hərbi təxbətlərdə tətbiq edilməsini eyani

- 4 ədəd rəngli fotosəkil (baş geyimsiz, anfas, 2 ədəd 3x4 sm və 2 ədəd 4,5x6 sm ölçüdə);

- psixiatrik, nəuroloji, narkoloji, vərəm və dəri-zöhrəvi dispanserlərinə (kabinetlərdən) qeydiyyatda olub-olmaması haqqında arayışlar;

- qeydiyyatda olduğu poliklinikadən son 5 (bes) ilə infeksion xəstəliklərlə bağlı müraciət edib-etməmiş haqqında arayış;

- hərbi biletin surəti (notarial qaydada təsdiq olunmuş) - 1 ədəd.

Qeyd: Məhkumluğunu olan hərbi vəzifələrinin "Ehtiyat zabit hazırlığı kursu"na qəbul üçün müraciət etməmələri xahiş olunur.

Ünvan: Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Şəfəyat Mehdiyev küçəsi 76, "Qızıl Şərq" hərbi şəhərciyi (Azərbaycan Ordusunun Telim və Tədris Mərkəzi).

Tələb: (012) 538-35-70.

Müraciət etme vaxtı: 2024-cü il martın 27-dən aprelin 20-dək hər gün saat 09:00-dan 17:00-dək.

Təsisçi və Baş redaktor

Emin HƏSƏNLİ

Redaktor

Ayten NAZIMQIZI

Ünvan: AZ1007, Bakı şəhəri, Natiq Səhəzadə küçəsi 40

Telefonlar: 449-94-05, 449-94-06

Faks: 449-94-05

e-mail: herbi_and@mail.ru

Qəzet "Hərbi And" qəzeti bilgisayar markezinə yığılıb, sahifələrin və Məmmədov Vüqar Tofiq oğlunun metbəsində çap olunur

Tiraj: 2070

"Ehtiyat zabit hazırlığı kursu"na növbəti qəbul başlayır

Fiziki hazırlığı, ümumi bilik seviyyəsi, düşünmə qabiliyyəti, peşə maraqları, ənsiyyət qurmaq, liderlik və qərar qəbul etmə bacarıqları, həmcinin fərdi-psixoloji və digər keyfiyyətlərin öyrənilməsi məqsədilə keçirilən imtahanları müvəffeqiyyətlə və yaşış yeri haqqında arayış vermiş namizədlər kursa qəbul edilir.

"Ehtiyat zabit hazırlığı kursu"na müvəffeqiyyətə baba vuran kursantlara "leytenant" hərbi rütbəsi verilməklə zabitlərin həqiqi hərbi xidmətə qəbul olunmalar bareədən başlanıllıq tərəfdən əsasən əsasen hərbi xidmətə yararlı hesab edilmiş şəxslər qəbul imtahanlarına buraxılır.

Kursa qəbul olunmaq istəyen namizədlər AO TTM-də fealiyyət göstərən qəbul komissiyasına müraciət edərək aşağıdakı sənədləri təqdim etməlidirlər:

- kursa qəbul olunmaq barədə eriçə (qəbul komissiyasının sədrinə);
- şəxşən yazılış təcüməyi-hal (əlyazma ilə 1 nüsxədə, çap edilmiş 2 nüsxədə);
- xidmət (iş və ya təhsil)

Dövlətin və xalqın təhlükəsizliyi ilə bağlı 105 il

Milli təhlükəsizlik orqanları peşə bayramlarını, Qələbə əhvali-ruhiyyəsi ilə qeyd edirlər

**DÖVLƏT TƏHLÜKƏSİZLİYİ VƏ XARİCİ KƏŞFİYYAT ORGANLARI
ƏMƏKDASLARININ PEŞƏ BAYRAMLARI**

Azərbaycan milli təhlükəsizlik orqanlarının yaradılmasının 105-ci ildönümü tamam olur. Bu əlamətdar tarix öz başlanğıcını Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətində dövlət təhlükəsizliyinin təmin olunması məqsədilə 1919-cu il martın 28-də kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat xidmətinin yaradılmasından götürür.

Xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin 1997-ci il 23 mart tarixli Səməd bay Mehmandarovun əmri ilə Hərbi Nazirliyin Baş Qərargahı nəzdində kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat bölməsi təşkil edilib. Qurumun ilk rəhbəri Məmmədəbər Şeyxzamanlı, sonra isə onun qardaşı Nağı Şeyxzamanlı olub.

Sovet dövründə qurum əvvələc Fövqələdə Komissiya (ÇK) adlanıb, bir müddət Daxili İşlər Xalq Komissarlığının (NKVD) tərkibində fealiyyət göstərib, sonra Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsi təşkil olunub. Yetmiş illik sovet hakimiyyəti dövründə respublikamızda fealiyyət göstərən dövlət təhlükəsizliyi orqanının vəzifəsi, əsasən mövcud quruluşu qorumaq, sovet ideologiyasına zidd düşüncə tərzinin yayılması qarşısını almaq olub.

**Təhlükəsizlik orqanlarının
milliləşməsi Heydər Əliyevin
adı ilə bağlıdır**

Xüsusi xidmət orqanında milli kadrların yüksək vəzifə tutmasına uzun müddət imkan verilmirdi. Bu stereotip yalnız Ulu Öndər Heydər Əliyev Azərbaycan təhlükəsizlik orqanına rəhbər təyin olunduqdan

tinin 2015-ci il 14 dekabr tarixli Fərmanı ilə Milli Təhlükəsizlik Nəzirliyinin işgəv olunaraq onun əsasında DTX və Xarici Kəşfiyyat Xidmətinin yaradılması xüsusi xidmət orqanlarının fealiyyətinin səmərliliyini artırmağa, yeni dövrün tələblərinə uyğunlaşdırmağa və dövlət idarəetmə strukturunu təkmilləşdirməyə yönəlib. Bu islahatlar antiterror koalisiyasının fəal üzvlərindən olan Azərbaycanda sabitliyin təmin olunmasına, terrorçuluşa və qacaqmaqlılığa qarşı mübarizə tədbirlərinin daha da gücləndirilməsinə geniş imkanlar açıb. Tesadüf deyil ki, son illerde terrorçuluq fealiyyəti ilə məşğul olan onlara silahlı dəstə zərərsizləşdirilib. Transmilli cinayətkarlıqla mübarizə sahəsində də ciddi nailiyətlər qazanılıb. Ölkə ərazisindən transit daşınması planlaşdırılan tonlurlar narkotik madde aşkarlanaraq dövriyyədən çıxarılb, kibertəhlükəsizliyin təmin olunması isitiqamətində bir sıra uğurlu əməliyyatlar həyata keçirilib.

Azərbaycan dövlətinin təhlükəsizlik orqanlarına göstərdiyi yüksək diqqət və qayğı ölkəmizin suverenliyi və ərazi bütövlüyünün qorunmasına, xalqımızın təhlükəsizliyinin daha etibarlı müdafiəsiね xidmət edir.

İşgaldan azad olunan ərazi-lərde uğurlu fealiyyət

Suverenliyi tam bərpa edilmiş Azərbaycanın təhlükəsizlik orqanları peşə bayramlarını Qələbə əhvali-ruhiyyəsi ilə qeyd edirlər. Vətən müharibəsində düşmənə sarıldıcı zərər vurulmasında şanlı Zəfirin qazanılmasında, 2023-cü ilin sentyabr ayında keçirilmiş lokal xarakterli antiterror tədbirlərində, eleca de işgaldan azad edilmiş ərazilərimizdə təhlükəsizliyin etibarlı təmin olunmasında Azərbaycanın xüsusi xidmət orqanlarının özünəməxsus payı var.

Müharibənin başa çatmasından ve lokal xarakterli antiterror tədbirlərindən sonra da milli təhlükəsizlik orqanları işgaldan azad olunan ərazilərde xidməti fealiyyətlərini uğurla davam etdirirlər.

Prezident İlham Əliyevin "Azərbaycan Respublikasının işgaldən azad olunmuş ərazilərində müvəqqəti xüsusi idarəetmenin təşkili haqqında" 2020-ci il 29 oktyabr tarixli Fərmanına uyğun olaraq, qısa müddətə Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin Cəbrayıl, Zəngilan, Füzuli, Qubadlı rayonlarında və Xocavənd rayonunun Hadrut əsəbəsində yerli şöbələri xidmətə başlayıb. 2020-ci ilin dekabrında Azərbaycan Respublikası DTX-nin Şuşa rayon idarəsinin yeni binasının açılışı və Cıdır düzündə DTX-nin Mədəniyyət Mərkəzi tərefindən 30 ilən sonra ilk dəfə konsert programının təşki-

li təkcə xüsusi xidmət orqanlarının şəxsi heyətinə deyil, hər bir azərbaycanlıya unudulmaz hissələr bəxs edib.

2021-ci ilin martında DTX-nin Xətai və Suraxanı rayon idarələrinin yeni binalarının istifadəye verilməsi, ərazi orqanları əməkdaşlarının əməliyyat-xidməti fealiyyətlərini daha səmərəli və pəşəkar təşkil üçün davamlı olaraq yaradılan yüksək şərait, eləcə də müasir maddi-texniki teminat və təchizat Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin Azərbaycan təhlükəsizlik orqanlarına qayğısının növbəti təzahürüdür.

Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində fealiyyət göstərmiş və terrorçuluq eməlləri tövətmış qanunsuz erməni silahlı birleşmələrinin rəhbərləri, separatçılardan liderleri məhz DTX-nin həyata keçirdiyi tədbirlər neticəsində tutularaq cina-yat məsuliyyətinə cəlb olunub.

Onu da qeyd edək ki, DTX-nin əməkdaşlarının Vətən müharibəsində təxribat Qələbənin qazanılmasına verdikləri təhfələrə həsr edilmiş "Görünməyən qəhrəmanlar" və "Qartal zirvədə" sənədli filmləri çəkilib.

2023-cü il noyabrın 29-da Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin yeni inzibati binalarının açılışı olub. Burada əməkdaşların xidməti fealiyyətlərini səmərəli həyata keçirmələri üçün har cür şərait yaradılıb. DTX-nin xüsusi təyinatlı dəstəsi ən müasir silah, avadanlıq, dron və digər zəruri texnika ilə təmin olunub.

Milli maraqlarımıza yönələn təhdidlərin qarşısı qətiyyətə alınır və alınacaq

Bu gün peşə bayramlarını böyük ruh yüksəkliyi ilə qeyd edən Azərbaycan dövlət təhlükəsizliyi və xüsusi xidmət orqanlarının əməkdaşları müasir iş üslubu ilə çalışaraq xalqımızı və müstəqil dövlətimizi xarici qəsdlərdən və düşmən qüvvələrin təxribatlarından qətiyyətə qoruyurlar. Eləcə də milli təhlükəsizliyin təmin edilməsində, xarici xüsusi xidmət orqanlarının kəşfiyyat-pozuculuq fealiyyətinin qarşısının alınmasında, beynəlxalq terrorçuluğa, transmilli müteşəkkil cinayətkarlılığı, dini ekstremitizmə qarşı mübarizədə vətənpərvərlik nümunələri göstərilər.

Əminliklə demək olar ki, xalqımızın milli maraqlarına yönələn bütün təhdid və təxribatların qarşısı Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə DTX-nin şəxsi heyəti tərefindən qətiyyətə alınır və bundan sonra da alınacaq, ölkəmizdə davamlı sabitlik və əmin-amanlıq təmin ediləcək.

Azərbaycanın dövlətçilik tarixinədəki mühüm rolun milli təhlükəsizlik orqanları əməkdaşlarını peşə bayramları münasibətə təbrik edir, çətin və şərəflü xidmətlərində yeni-yeni uğurlar arzulayıraq.

Emin Həsənli şəhid Ömər Xalisdəmirin ailəsini ziyarət edib

İctimai birlik sədri və üzvləri Türkiyədə şəhid ailəsini ziyarət edib.

Tərxis Oluşmuş Hərbçilərin Gəncləri Maarifləndirme İctimai Birliyinin sədri Emin Həsənli və birliyin Türkiyə üzrə nümayəndəsi Tacəddin Hüseynquluzadə şəhid Ömər Xalisdəmirin

1992-ci ildə fevralın 25-dən 26-na keçən gecə erməni quldurlarının Xocalıda törediyi soyqırımı zamanı qətlə yetirilən və bir müddət avəl rayon ərazisində aşkarlanan kütłəvi məzarlıqlarda qalıqları tapılan Mahmudov Akif Seydulla oğlu ilə vida mərasimi keçirilib.

Mərasim Sumqayıt şəhərinin Ceyranbatan bağıları adlanan ərazisində mərhumun ailəsinin yaşadığı evde təşkil olunub.

Vidada Xocalı Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Şahmar Usubov, Abşeron Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Abdin Fəzəliyev, Səfərberlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin rayon bölməsinin rəisi Rahim Mustafayev, şəhidin yaxınları və ictimaiyyət nümayəndəleri iştirak edirlər.

Mərasim başa çatandan sonra mərhum Ceyranbatan qəsəbəsində yerləşən qəbiristanlıqda dəfn olunacaq.

Qeyd edək ki, A.Mahmudov 1962-ci ildə Xocalıda anadan olub. Birinci Qarabağ mühəribəsi zamanı könüllü özünü müdafiə dəstəsinin tərkibində erməni işğalçılarına qarşı döyüşüb. 1992-ci il fevralın 26-da itkin düşüb. Ailələ id. 2 ovladı yadigar qalib.

Katırladək ki, işgaldən azad edil-

məzarını və ailəsini ziyarət edib.

Ömər Xalisdəmir 2016-ci il 15 iyulda qardaş Türkiyədə baş verən hərbi çevriliş zamanı qəhrəmancasına şəhid olub.

Şəhidimiz Xüsusi Təyinatlı Qüvvələr komandanlığında vəzifesini yerinə yetirərən komandanlığı elə keçirmə-

ye çalışan briqada generali Semih Terzini sinəsindən vuraraq öldürüb. Daha sonra çevriliş tərəfdarı olan diğər hərbçilər tərəfindən vurulub.

Şəhidimiz coxuşaqlı ailədə dünyaya göz açıb. Ömər xidməti ərzində ölkədaxili ilə yanaşı ölkə xaricində də bir neçə mühüm əməliyyatlarda iştirak edib.

Şəhidin atası Həsən Hüseyn şəhidimiz haqqında danışarkən qeyd etdi ki, mən ona atamın adını qoymuşum.

"Ona görə mən ona atam deyə xitab edirdim. Türkiye Silahlı Qüvvələrinin Ali Baş Komandanı cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın bizi diqqəti böyükdür. Oğlumun adı əbədiyədir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev başda olmaqla Azərbaycan Ordusunun zəferi ile qürur duyuram. Azərbaycan böyük qəlebəsi bütün Türk dünyasının zəferidir".

Ömər Xalisdəmirin qardaşı Doğan

ziyarətçilər öz təşəkkürünü bildirdi.

"Siz keçən dəfə də qazılərlə birlikdə bizi ziyarətə gelmişdiniz. Ziyarətçilər arasında qardaşla birlikdə kurs keçən Famil Fərecov da var idi. Onuna görüş bizi təselli oldu. Mən size minnetdaram. Bu ziyarət qardaşlığın nümunəsidir".

Emin Həsənli qeyd etdi ki, bizim her sahədə - siyasi, elmi, hərbi, mədəni, iqtisadi sahədə olduğu kimi, metbuat, QHT sahəsində xususlu ilə şəhid ailleri, qaziler, ehtiyatda olan zabitlər də qarşılıqlı əlaqələrimiz güclüdür.

İctimai Birliyin sədri və nümayəndəsi şəhidimizin ailəsi ilə yanaşı Ömərin məzarını da ziyarət edib.

Bununla yanaşı, şəhidin muzeyində olan Emin Həsənli azərbaycanlı genç rəssanı Qönçə Həzizadənin ərsəyə getirdiyi şəhidimizin portretini Ömərin ailəsinə hədiyyə edib.

Şəhidin adı əbədiyədir. Ömər Xalisdəmirin adına park, küçə salınmış, lisey, universitet və şəhərlik verilib.

Onun türk millətinə Elifnur və Er-tuğrul adında övladı emanət qalib.

Emin ŞIRVANZADƏ

Xocalıda kütłəvi məzarlıqda qalıqları tapılan Akif Mahmudovla vəfat mərasimi keçirilib

mis Xocalı şəhərinin mərkəzində (keçmiş Xalça fabrikinin yaxınlığında) həyata keçirilən əsaslı bərpa-quruculuq işləri çərçivəsində aparılan qazıntı işləri zamanı kütłəvi insan qalıqları aşkarlanıb.

Baş Prokurorluq və Əsir və itkin düşmüs, girov götürülmüş vətəndaşlarla eləqədar Dövlət Komissiyasının birge həyata keçirdiyi baxış-istintaq hərəkəti və aparılan müayinə neticəsində aşkarlanan insan qalıqlarının en azı 18 nəfər məxsus olması (4 nəfərin azyası olması ehtimal edilir), onların müxtəlif üsullarda işğanca, fiziki zorakılıq və qeyri-insani rəftərə meruz qalmaları, fərdi şəkildə və mənsəb olundularının tələblərinə uyğun qaydada dəfn olunmamaları, həmçinin tapıla bilmələri üçün lazımi qaydada qurunmaları və nişanlanmalarının təmin olunmaması müəyyən edilib.

Qalıqları basdırılanlardan birinin Mahmudov Akif Seydulla oğlu təsdiqlənib.

yev, qaziler, ictimaiyyət nümayəndələri iştirak ediblər.

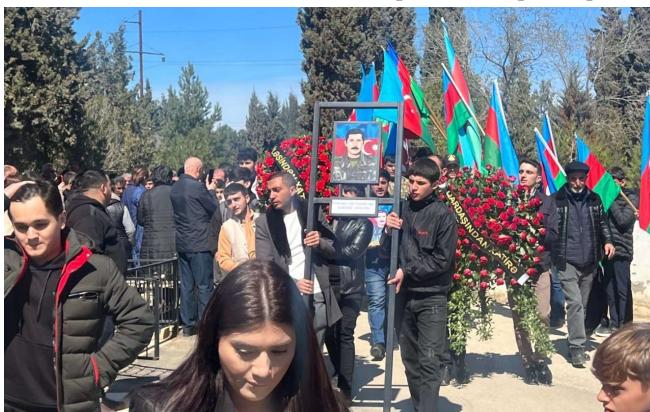
Şəhidin Xocalıdakı kütłəvi məzarlıqda aşkarlanan qalıqları Ceyranbatan qəsəbəsindəki qəbiristanlıqda torpağa tapşırılıb.

Oğlu Nicat Mahmudov deyib ki, atası 32 il önce Xocalıda şəhid olub: "Xocalıda qazıntı işləri aparılarən atamın da qalıqları tapılıb. Məndən və emimdən analiz götürüldü, analizin nəticələrinə əsasən qalıqların atama aid olduğunu bildirildi. Atam şəhid olanda mənəm 3 yaşım var idi, atamı xatirəlamıram".

Qeyd edək ki, Akif Mahmudov 1962-ci ildə Xocalıda anadan olub. Könüllü özünü müdafiə dəstəsinin üzvü olan Akif Mahmudov 30 yaşında, 1992-ci il 26 fevralda itkin düşüb. Ailəli olub, 2 oğlu var.

Herbiand.az

Xocalı soyqırımında itkin düşən Akif Mahmudovun 32 il sonra tapılan qalıqları dəfn olunub

Xocalı soyqırımında itkin düşən Mahmudov Akif Seydulla oğlunun qalıqları dəfn olunub.

Xocalı soyqırımı zamanı itkin düşən Akif Mahmudovun qalıqları Ceyranbatana, ailəsinin yaşadığı evə gətirilib.

Burada şəhidlə vəfat mərasimi keçirilib.

Vəfat mərasimində şəhidin yaxınları, Xocalı sakinləri, Xocalı Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Şahmar Usubov, Səfərberlik və Hərbi Xidmətə çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin Xocalıda anadan olan Rahim Mustafayı-

Müqəddəsliye sədaqət mənəvi zənginlikdi, mənəvi zənginlik xalqa, dövlətə, dövlətçiliyə sədaqətin başlanğıcındı, şəhidliyə, şəhidlərə ehtiram andıdı. Olanlar, olmuşlar şəhid ömürün yaddaşlarında yaşadılan davamıdı; şəhidlərin ömürlerinin sonu olmur. Oluşular kövrəklikdə var, kövrəklikdən boy göstəren qurur da, qəhər də var, qəhəri üstəleyən sevinc də. Bu duyğular Samuxun Lək kəndində şəhid mayor Sənan Qasımovun anım tədbirində də bir qədər kövrəklikdə yaşandı. 8 yaşı Kənanın, 6 yaşı Nərimanın, 1 yaşı Rəvanın baxışlarının səssiz piçitləri da, Fərman kişinin təmkinində gördüküm azərbaycanlılığı da ordu ilə xalqın birliyinin zərəri bildim...

Sənan Qasımov 1991-ci il martın 7-də Samux rayonunun Lək kəndində anadan olub. Atası xatırlayı: Onuncu sinifdə oxuyurdu. Fevralın 26-sıydı. Həmin gün oğumuzu qəhərlə gördük. Nə özü bir söz dedi, nə də biz nəsə sorusduq. Həyətə çıxdı, tez də qayıdı. Asta yerişə mənə yaxınlaşdı. "Ata", - dedi. "Mən də hərbçi olmaq istəiyəm. Mən də Xocalıda qətlə yetirilərinin ruh qardaşı olacaq...". Köksümə siğindi. Qururlandım oğulmla. Göz yaşlarını o məndən gizlətdi, mən də ondan. Bu səssizlik oğlumun niyyətinə xeyir-duam oldu...".

Heydər Əliyev adına Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbinde (indiki Heydər Əliyev adına Hərbi İnstiut) oxuyurdu. Ata ocağından, ata ocağının isti bucağından aralı düşsə də, ruhu öydür-nəsihətlərindən aralı olmamışdı: Sən nece oğul olduğunu kamilliyyinlə tamamlayacaqsan, oğul. Oxu, kamilləş ki, adın adlar sırasında qırurla çəkilsin.

Sənan oxumuşdu, öyrənmişdi, öyrəndikləri təlimlərdə təkmiləşmişdi. Qoşunlarda xidmətə gedəndə kursant yoldaşlarına (həmin gün onlara "leytenant" hərbi rütbəsi verilmişdi) "Hərbi təhsilin sonu niyyətimizin başlanğıcıdır. Biz kursant olanda döyüş əmri verilmədi, düşmənlə zabit kimi döyüşəcəyik!", - demişdi. Məhəmməd əlini Sənanın çiyninə qoymuşdu, kəlmələri dəst alğışı kimi, əmərliklə səslənmişdi: "Bayraqımız tetikdə titirməyəcək!..."

2020-ci il sentyabrın 27-ne kimi hərbi qulluqçuların döyüş əzmi səngərlər asıldı, hamı Ali Baş Komandanın döyüş əmrini gözleyirdi. Bu əmr işğaldan qurtuluşun başlanğıcını olacaqdı. Döyüşlər başlanğıcından sonra - qazanılacaq Qələbənin sonuncu gülləsinə aparaçaqdı. Bu mühərbi xalqın mühərbi olacaqdı. Mayor Sənan Qasımov da belə düşünürdü. Atası Ağdamdan olan əsgərin dediklərinin unuda bilmirdi: Mühərbi başlanğıcında mən də döyüşəcəm. Ancaq Ağdam istiqamətində döyüşmək istərdim. Atam qazanılacaq qəle-

bəyə görə də sevinər, bu qələbədə oğlunun iştirakına da. Həmin döyüş mənim ağdamlılıq sənədim olar. Onda mayor Sənan Qasımov deməşdi ki, qazanacağımız qələbe hamımızın vətəndaşlıq sənədimiz olacaq. Sənan əsgərin kövrəkliklə dediklərinə qətiyyətlə yüksək vətəndaşlıq demmişdi.

Leytenant Sənan Qasımov artilleriyaçı idi. Müxtəlif hərbi hissələrde müxtəlif vəzifələrdə xidmət etmişdi...

2016-ci il Aprel döyüşləri başlanğıcında kapitan Sənan Qasımovun xidmət etdiyi hərbi hissə də döyüşlərə cəlb olunmuşdu. Döyüşlər başlanğıcında komandanlıq düşmənin komanda məntəqələrinin, qruplaşmalarının mövqələrinin koordinatörünü vermişdi. Artilleriya atışları düşmənin müqavimətini qıracaqdı. Batareyə komandiri kapitan Sənan Qasımov ilk mərmilər atılonda tuşlayıcının yanındaydı. Atışdan az sonra ehməlliqlə tuşlayıcının əlini sıxmışdı - atış dəqiqi

pitan Sənan Qasımovun xidmət etdiyi hərbi hissə Murovdag istiqamətində qətiyyətlə döyüşürdü.

Sentyabrın 28-i mövqə qəlebəsi ilə açıldı...

Mühərbi də hər döyüş əvvəlkə döyüşün davamı. Sentyabrın 29-da da, sonrakı günlərdə də düşmənin mövqələrinə komandanlığının müyyənəldirdirdiyi qədər mərmi atmışdır, döyüşə-döyüşə irəliləyənlərimizə gərəkli atəş dəstəyi verildilər...

Kapitan Sənan Qasımov yaranmışdı. Onu döyüşin içindən çıxardı təxliyi etmək istədilər, getmədi, sevgilərlə batareyənin şəxsi heyətinə, nifrətlə düşmən olan səmətə baxdı...

Vətən mühərbi Zəfərlə başa çatdı. Üç tərəflü Bəyanat imzalandı.

"Sənan intizamlı kursant idi, tapşırıqları vaxtında məsuliyyətə yerinə yetirirdi. Sevdiyi bir kələm vardi: Hərbi Andla bir sırada məsuliyyət də hərbi xidmətin başlanğıcındı...", - kursant yoldaşı olmuş

yor Sənan Qasımovun xidmət etdiyi divizyonun şəxsi heyəti də əzmə döyüşürdü.

Komandanlığın əmri ilə birinci bölmə, müəyyən vaxtdan sonra isə ikinci bölmə mövqeyini dəyişmişdi. Onda komandanlıq mayor Sənan Qasımovu da onlara getməyi təşşirmişdi. "Mən əraziyə yaxşı bələdəm, komandır, yeni mövqədə tapşırıqları daqiq yerinə yetirmeyimiz üçün vaxt lazım gələcək. İcaza verin qalımlı...", - demişdi. Qalmışdı...

Əmri yerinə yetirmişdilər. Planlı hədəflərə atəşlər açmışdır. Komanda məntəqəsindən atışların daqiq olduğu bildirilmişdi: Düşmənin iki atəş mövqeyi sıradan çıxarılmışdı. Növbəti emr həla verilməmişdi. Mayor Sənan Qasımov üzü düşmən tərəfə dayanmışdı. Nələr düşünürdü o anlarda? - qələbə qazanılacaq, dövlət bayraqımız işğaldan azad edilmiş bütün torpaqlarımızda dalgalanacaq, bu batareyənin da şəxsi heyəti evlərinə

Əbədiyyət şəhidlikdən başlayır...

olmuşdu. Düşmənə daha üç mərmi atmışdı və o, daha üç mərminin tələfatının ağrılarına düber oldu - düşmənin komanda məntəqəsi dağılımdı.

2020-ci il sentyabrın 27-de Ermenistan silahlı birləşmələrinin hücumunun qarşısı qətiyyətlə alınmışdı, Ali Baş Komandan əks-hücum əmri vermişdi. Bu əmr ikinci qarabağ mühərbişəsinin başlanğıcını oldu.

Batareyə komandırı kapitan Sənan Qasımov ilk mərmilər atılonda tuşlayıcının yanındaydı. Məsuliyyətiydim? Həyəcanıydım? - bunları Vətən mühərbişəsinin ilk döyüşlərinin döyüş əzmi, qələbə ruhu tamamlayırdı. Komanda məntəqəsindən məlumat alanda tuşlayıcının əlini sıxmışdı - atış dəqiqi olmuşdu.

1992-ci ildən üzü bu yana Kələbcərə aparan yol da, bəzi strategi yüksəkliliklər də düşmənin nəzarətində idi. Vətən mühərbişəsində Azərbaycan Ordusu bütün istiqamətlərdə döyüşürdü, artilleriyaçılarımız döyüşənlərimizə bütün istiqamətlərdə dəstək verirdilər. Ka-

mayor Məhəmməd Nəsirli belə deyir. "Hərbi hissələrdə də belə mayor xidmət edirdi...", - kursant yoldaşı olmuş Bəhrəz Hacıyev belə deyir. "Öyrəndiklərini mükəmməl öyrənmək istəyirdi. Belə öyrəmək istəyi seçilmiş peşəyə sevgi deməkdir. Sənan Qasımov belə hərbçi idi...", - Sənanın müəllimi polkovnik Telman Şahbazov belə deyir...

...Kapitan Sənan Qasımovun xidmət etdiyi hərbi hissəyə ayrıca döyüş əmri verilmişdi. Mövqələrini, sədlərini illərlə möhkəmləndir, təkmilləşdirən düşmən qətiyyətlə müqavimət göstərdir. Düşmənin dayaq məntəqələri dağıdımlı idи ki, sədlərini aşmaq, hücumu davam etdirmək, döyüşü mövqə qələbələri ilə tamamlamaq mümkün olsun; batareyənin atışlarının daqiqiliyi mövqə qələbələrinə mərmi-mərmi yaxınlaşdıracaqdı...

...Azərbaycan Ordusu mövqə qələbələri qazanırdı. Bu qələbələr ordumuzu - Vətənimizi Büyük Qələbəyə yaxınlaşdırırdı... "Dağlar danilan Zəfer topları" düşmənin müqavimət əzmini cılıklıyıldı. Ma-

mühərbi də qalıblər kimi qaydaq, nefəs nefəse sarılacaq...

Komanda məntəqəsindən gələn çağırışa cavab verirdi. Qəflətən düşmənin atlığı mərmi səngərin qəşərəne düşdü. Həmin anlarda baş leytenant Şəmistan Yusifli əşgərlərlə kəlməşərdi...

Mayor Sənan Qasımov da, baş leytenant Şəmistan Yusifli də şəhid oldu...

Mayor Sənan Qasımovun son döyüşü ruhun dünyaya vidası oldu. BİZİM, BİZDƏN SONA YASAYACAQ NƏSILLƏRIN ŞƏHİDLƏRƏ EHTİRAMIN SONU - VIDASI OLMAYACAQ...

Şəhid mayor Sənan Qasımov Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq sərəncamları ilə 3-cü dərəcəli "Vətəne xidmətə görə" ordeni, "Kələbcərin azad olunmasına görə" və "Vətən uğrunda" medalları ilə təltif edilib.

...Sənan şəhidliyindən bir gün əvvəl gecənin səssizliyində, inamın işığında vaxt tapıb eziyələrinə deyə bilmədi kəlmələri yazdığı kağız o gündən bəri közə dönüb eziyələrinin əllərini qarsıya. Göz yaşı da düşüb o kağıza...

...Şəhidliyindən bir gün əvvəl kursant yoldaşı olmuş mayor Məhəmməd Nəsirli ilə zəngləşmişdilər, Vətəndən, torpaqdan, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün tam bərpə olunacağından danışmışdılər. Görüşməyə vədələşmişdilər. Sənan şəhid oldu...

Həmin kəlmələr yazılanda səhərə az qalırdı. Səhərdən o yanda ebədiyyət başlayacaqdı:

Kənan, Nəriman, Rəvan qəhərə, qəhrə qarışq qururla atalarının qəbrini ziyan etdir. Baxışlarında ovunmaz həsrət olur, bir də dənməz inam; Biz də Vətəni sənin kiymi sevəcəyik, ata!

Cabbarzadə Emil Rafiq oğlu 15 dekabr 1996-ci ildə Lənkəran rayonu Mamusta kəndində anadan olub. Uşaq yaşlarından ailəsi ilə birləkə rayonun Hirkan qəsəbəsinə köçüb. Bu qəsəbədə yerləşən tam orta məktəbdə 9-cu sinifə qədər təhsil alıb. 2015-ci il yanvarın 7-də hərbi xidmətə yola düşüb. Əsgərliyinin ilk 3 ayını Gəncə şəhərində keçirib. Sonra Göygöl rayonu Murovdağ silsiləsində 82 mm-lik minaatan böülüyündə xidmətinə davam edib. 2016-ci il iyul ayının 1-də hərbi xidmətiňi başa vurub.

2020-ci il sentyabr ayının 27-də erməni hərbi birləşmələrinin növbəti dəfə hərbi tacavüzüne cavab olaraq, Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələri Ali Baş Komandanın rəhbərliyi altında işğal altındaki torpaqlarımızın azad edilmesi məqsədilə Vətən müharibəsinə başladı. Həmin gün ölkə başçısı İlham Əliyev xalqa müraciət edərək qismən sefərbərlik elan etdi.

Emil müharibəyə necə getməsi ilə bağlı belə danışır: "İşdə olan zaman telefonuma

Gördüm ki, təxminən 100-120 metr aralı əraziyə mərmi düşdü

zəng geldi. Dedilər ki, hazırlaş sənədə qol çəkməye getməlsən. Mən isə əslində müharibənin olduğunu bildirdim. Amma mən zəng edəndə bu haqda demədilər. Sadəcə olaraq bildirdilər ki, gedib sənədə qol çəki 3 gündən sonra qayıdacaqsan".

İşi yarımcıq qoyub evə gəlib və qapılarının qarşısında kənd soveti, icra nümayəndəsi və iki nəfər polis əməkdaşını görüb. Onlardan məsələnin ne olduğunu soruşanda yenə eyni sözü deyiblər - 3 günlük qol çəkməyə gedirsən: "Mən isə yenə dedim ki, müharibənin olduğunu biliyəm. Sonra evə daxil olaraq çörək yedim və evdəkilərlərə sağollaşdım. Anam arxamca ağladı və dedi ki, özündən muğayat ol. Mən isə bildirdim ki, qismətimdə nə varsa o da olacaq. Ya şəhid olacam, ya da sağ-salamat evə qayıdacam".

Emil sonra Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağrış üzrə

Cabbarzadə Emil: "Komandir tez gəlib əmr verdi ki, hamı çadırın içindən çıxsın"

Bir neçə gündən sonra hərbi hissədə olanlar müxtəlif yerdə bələdülüb: "Biz Murovdağ getdik. Yuxarıda təpəlik var idi, ermənilərin işgali altında idi. Biz isə aşağıda idik. Bir neçə böyük ora cəmleşmişdi. Mən 3-cü taborda idim. Həmin təpəliyidən düşməndən azad etdik".

Günlerin birində gecə saatlarında atışma oldu. Emil həmin vaxt posta çıxmışdı: "Gördüm ki, təxminən 100-120 metr aralı əraziyə mərmi düşdü. Komandir tez gəlib əmr verdi ki, hamı çadırın içindən çıxsın. Çadırda çıxaraq hərəmiz bir tərəfə getdik ki, mərmi bizə dəyməsin. Sonra komandır dedim ki, biz də atəş açaq. Lakin söylədi ki, hələ tələsmeyək, yalnız əmr gələndən sonra nə deyilsə onu da edəcəyik".

Emil müharibədə olanda evlə danışmaq imkani olub: "Anamla telefonla danışanda deyirdi ki, televizorda baxanda müharibə xəberlərini eşidib səndən ötrü nigaran oluram. Mən isə anamı sakitləşdirərək deyirdim ki, narahat olma, her şey yaxşı olacaq. Allaha şükürələr olsun ki, dediyim kimi oldu. Heç nəden qorxmadıq, çəkinmədik. Düşmənə qarşı necə lazımdırsa canla-başla vuruşaraq qalib gəldik və mən sağ-salamat evimə qayıtdım".

Emil deyib ki, hərbi xidmətdə olanda məzuniyyəti 2016-ci il aprel döyüşləri zamanına təsadüf edib.

Onun əsas işi posta çıxıb əsgərlərimizi qorumaq olub. Bir dəfə posta olanda təpəlik yerdən səs eşidib: "Komandirə dedim ki, qarşıda təpəlik yerdən səs gelir, icazə verin gedək baxaqq. Ancaq komandir dedi ki, getməyin, bu təhlükəli ola bilər. Buna baxmayaraq, mən qorxmadıq və postan aşağı düşdüm ki, səs gələn yere gedim. Getmək istəyəndə uşaqlar dedilər ki, tək getmə biz də sənində gəlirik və 10 nəfər səs gələn yere getdik. Bir də gördük ki, həmin istiqamətdən bir neçə erməni qaçırdı. Qaranlıq olduğu

üçün dəqiq neçə nəfər olduqlarını görə bilmirdik. Həmin yerə avtomatdan atəş açdıq, amma yenə qaçırdılar. Onların arxasında axıra qədər gedə bilmədi. Çünkü, bir az da getsəydik düşmən ərazisində daxil ola bilərdik. Ona görə də əlimizdən qaca bildilər, biz isə hərbi hissəyə qayıtdıq".

Geri qayıdanda komandir onlara irad bildirib ki, niyə getdiz, bizə əmr gəlməsə hansı adımlı ata bilmərik. Emil isə cavab verib ki, onda əsgərlərimizi necə qoruyaq. Əger düşməni qovmasaq, qorxutmasaq bizi vuracaqlar. Belə çıxır ki, biz əmr gəlməyini gözləməliyik və ermənilər də bunu görüb bizi vurmalarıdır. Biz onlara gücümüzü göstərməliyik ki, bir də gələ bilmesinlər.

2020-ci il noyabrın 10-da Vətən müharibəsi Azərbaycanın qələbəsi ilə yekunlaşdı. Düşmən müharibənin 44-cü gündə təslim oldu. Bu müddət ərzində torpaqlarımızın xeyli hissəsi işğaldan azad edildi. Emil isə 2020-ci il dekabrın 31-də sağ-salamat eve qayıdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin Sərəncamına görə, Cabbarzadə Emil Rafiq oğlu "Kəlbəcərin azad olunmasına görə" və "Vətən müharibəsi iştirakçısı" medalları ilə təltif olunub.

Bəxtiyar CƏFƏRLİ

Dünya xalqları arasında öz qədim milli-mənəvi dəyərləri ilə tanınan AZƏRBAYCAN

Azərbaycan Respublikasının
Medianın İnkışafı Agentliyi

Layihə çərçivəsində

**Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkışafı Agentliyinin
dəstəyilə "Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin,
nəməniyyətinin təbliği"**
istiqaməti üzrə layihə çərçivəsində hazırlanıb.

1991-ci ildə müstəqilliye qo-
vuşan Azərbaycan ötən illər er-
zində malik olduğu maddi və
mənəvi dəyərlərlə dünya mədə-
niyyətinə, bəşəri ideallara bö-
yük töhfələr verib. Məhz poliet-
nik və çoxkonfessiyali dövlət ki-
mi dünyaya multikulturalizm və
tolerantlıq nümunəsi təqdim
edən Azərbaycanın beynəlxalq
arenaya güclü aktor kimi çıxmaza-
sa qədim dövlətçilik tarixi, milli
adət-ənənələri və mədəniyyəti
təsir edib və bu gün də davam
etməkdədir.

Ulu öndər Heydər Əliyev adət-
ənənələrin hər bir milletin heyatında
oynadığı əvəzsiz rolunu yüksək
dəyərləndirərək demişdir: "Milli
adət və ənənələr hər bir xalqın
milli mədəniyyətinin zənginliyin-
dən, qədim tarixi kökə malik olma-
sından xəbər verir".

Müdrük dövlət xadimi Heydər Əliyevin hakimiyətə gəlisi bu istiqamətdə mühüm iştiraiyşlərin elde olunmasında böyük rol oynadı. Belə ki, ümummilli lider müstəqil dövlətin əsas dayaqlarını möhkəmləndirdi, inkışaf etdi, həmçinin dövlətçilik tariximizin müasir mərhəlesinin təmİN edilməsində mühüm addımlar atdı. Azərbaycan mədəniyyətinin, mənəvi dəyərlərimizin, adət-ənənələrimizin inkışaf etdirilməsi istiqamətdə ardıcıl tədbirlər görülməsinə mühüm gös-
terişlər verdi. Bu yəndə hər bir azərbaycanlının qarşısında mü-
hüm vəzifə dayandığını xüsusü
vurğulayaraq deyirdi: "Biz nadir irsin varisiyik. Hər bir Azərbaycan vətəndaşı bu irsə layiq olmağa ca-
lışaraq böyük bir tarixi keçmiş, zəngin mədəniyyəti, yüksək mə-
dəniyyəti olan ölkəmizin həm dü-
nəninə, həm bu gününə, həm də
gələcəyinə dərin bir məsuliyyət
hissi ile yanaşmalıdır".

Azərbaycan xalqı əsrlər boyu

milli-mənəvi dəyərlərinə söykənərək zaman-zaman tarixin ən ağır sınaqlarından çıxmayı bacarıb. Məhz öz dəyərlərinə hörmətlə ya-
naşan xalqımız dövlətçilik ənənə-
lərimiz qorunub saxlanmasına da nail ola bilib. Və ən möhtəşəm dövrünü yaşayan Azərbaycan dövləti mənəvi dəyərləri üzərində var olub. Onu da qeyd etmek mü-
ləqdir ki, zamanla tarix sübut edib ki, yüksək mədəniyyətə sahib xalq müasir dövrün yeni tələblərinə uyğun hərəkət edərək tərəqqi yolunda inamlı addımlamağa qadirdir. Bu səbəbdəndir ki, mədəniyyətin inkışafı, onun layiqince təbliği olunması, həmçinin qorunub saxlanması və gələcək nəsillərin bütün olanlardan xəbərdar olması mühüm şərtləndərdir.

Adət-ənənələrin yaradıcısı da, bu adət-ənənələri zenginləşdirən də, qoruyaraq gələcək nəsilləre çatdırıb, təbliği edən də xalqdır, onun layıqlı, tanınmış, məşhur nü-
mayənlərdirid. Azərbaycanın tə-
rəqqisi və xalqımızın rifahı namine
ümmümmili lider Heydər Əliyevin zəngin irsi göz önündədir.

Bu gün də mənəvi dəyərlərimizi, adət-ənənələrimiz qorunub saxlanması istiqamətdə dövlət-
imiz tərəfindən mühüm tədbirlər görürlər. Ulu Öndərin işindən bə-
relənərək Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyevanın bu istiqamətdə apardıqları siyaset təqdir-
layıqdır.

Dünyaya integrasiya olunduğu-
muz bir zamanda ölkəmiz öz milli-
mənəvi dəyərləri, mədəniyyəti, in-
cəsəneti ilə heyrətləndirməyi bacarıb. Bu, əlbəttə ölkəmizin bu istiqamətdə zənginliyinin göstəricisi-
dir. Təbii ki, heyrətamız dəyərlə-
rimiz əsasında bir çox faktorlar
dayanır. Bunlar da tarixi köklərimizi, mədəniyyətimizi özündə əks
etdirən faktorlardır.

Dövlət başçısının imzaladığı se-
rencimərəklər və bunun əsasında gö-
rülən tədbirlər deyilənləri bir daha
təsdiqləyir. Mənəvi dəyərlərimizin, mədəniyyətimizin, adət-ənənələri-
mizin təbliği istiqamətdən görür-
lən tədbirlər sırasında canab Pre-
zidentin Sərəncamı ilə Bakıda ya-
radılan Beynəlxalq Müğəm Mərke-
zi, Xalça Muzeyi, həmçinin re-
gionlarda yeni muzey və digər mə-
dəniyyət mərkəzlərinin yaradılma-
si təqdirəlayıq addımlardır. Milli-
mənəvi dəyərlərimizin inkışafında
təbliği istiqamətdən görür-
lən tədbirlərini verən Azərbaycanın
görkəmli ziyanlılarının yubiley mə-
rasimlərinin keçirilməsi, onlara
yüksek dəyər verilərək fəxri ad və
mükafatlarla təltif edilmələri deyil-
ənlərin bariz nümunəsidir.

Dövlət başçısının tapşırığı ilə,
mənəvi dəyərlərimizin təbliği istiq-
amətdən görür-
lən tədbirlər daim davam etməkdədir. Bunların sırasında
Gəncə şəhərinin "Azərbaycanın
efsanelər paytaxtı", Şəki şəhərinin
"Azərbaycanın sənətkarlıq paytaxt-
lığı" və Qazax şəhərinin "Azərbay-
canın folklor paytaxtı" elan edilmə-
sini nümunə kimi göstərmək olar.
Eyni zamanda bu şəhərlərdə res-
publika və beynəlxalq səviyyəli el-
mi-praktik konfransların, festival-
lərin və digər tədbirlərin təşkilini de-
vacib məqamlardandır. Həmçinin
Azərbaycanın mənəvi inciləri sa-
yılan Qobustan Dövlət Tarixi-Bədii
Qoruğu, Şirvanşahlar Sarayı, Qız
Qalası və İçərişəhər Dövlət Tarix-
Memarlıq Kompleksi YUNESKO-nun
"Dünya mədəni irs" siyahısında
olması, eyni zamanda Aşq sə-
nəti, Azərbaycan xalçası, Novruz
bayramı və tar ifaçılıq sənətinin
YUNESKO-nun Qeyri-Maddi Mə-
dəni İrs Siyahısında yer almazı da
mənəvi dəyərlərimizin təbliği də-
nəmli rol oynur. Bundan başqa
Azərbaycanın çövkən oyununun
YUNESKO-nun Təcili Qorunmaya
Ehtiyacı Olan Qeyri-Maddi Mədə-

ni İrs Siyahısına salınması da ölkəmərəklərə məxsus olan qeyri-maddi əsasının növbəti uğurlarındandır.

Ulu öndər Heydər Əliyevin işindən bərələnərək azərbaycançılıq məfkürəsinin təbliği istiqamətdən Heydər Əliyev Fonduñun həyata keçirdiyi böyük layihələr təqdirəlayıqdır. Azərbaycan mədəniyyətinin geniş təbliği, sağlam mənəvi dəyərlərin qorunması Mehriban xanım Əliyevanın fealiyyətindən əsas yerlərdən birini tutur. Milli-mənəvi dəyərlərimizi özündə yaşadan Azərbaycan Kəlağayı "Kəlağayı simvolizmi və ənənəvi sənəti" adı ilə YUNESKO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Reprəzentativ siyahıya daxil edilməsi Azərbaycanın birinci vitse Prezidenti Mehriban Əliyevanın mənəvi dəyərlərimizin təbliği istiqamətdində həyata keçirdiyi layihələrin məntiqi nəticəsi idi.

Heydər Əliyev Fonduñun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüs ilə Azərbaycan muğamının, Novruz bayramının, aşiq sənətinin, xalçalıqının, tar ifaçılıq sənətinin və digərlərinin YUNESKO-nun maddi-mədəni irs siyahısına daxil edilməsi Azərbaycanın adət-ənənələrinin, dövlətçilik tarixinin təbliği olaraq yüksək qiymətləndirilir. Hər bir azərbaycanlı Mehriban xanım Əliyevanın ali dəyərlərin təbliği istiqamətdində fealiyyətini görür və dəyərləndirir.

Bəli, mənəvi aləmimizi zənginləşdirən, milli vəhdətimizi təmin edən dəyərlərimiz sayesində biz var olmuşuq və bu gün də varıq. Dünya xalqları arasında öz qədim milli-mənəvi dəyərləri ilə tanınan Azərbaycan xalqı yaşadığı və təbliği etdiyi bəcəri ideyaları, adət-ənənələri, milli xüsusiyyətləri ilə dənəni mədəni əsrlərdən bundan sonra da özünəməxsusluq ilə seçiləcək.

Elnurə ISAXAN

Ulu öndər Heydər Əliyevin dövlətçilik fəaliyyəti

Müasir müstəqil Azərbaycan dövlətinin banisi, görkəmli siyasi və dövlət xadimi Heydər Əliyevin genişmiqyaslı fəaliyyəti özündə müasir tariximizin bütöv bir epoxasını ehtiva edir. Bu dahi şəxsiyyət Azərbaycana bir-birindən tam fərqli iki dövrde - keçmiş SSRİ dönməmində (1969-1982) və dövlət müstəqilliyimizin bərpasından sonrakı 10 ildə (1993-2003) rəhbərlik edib. Heydər Əliyev Azərbaycan intibahının müellifi hesab olunur. 1969-cu ildə onun respublika rəhbəri seçilmesi ilə həyatın ritmi dəyişdi, o vaxtdək bütün sahələrdə hökm sürən durğunluq və etalət dirçəliş və canlanma ilə əvəzləndi. İntibaha aparan yolun başlanğıcı qoyuldu.

1991-ci ildə dövlət müstəqilliyini bərpa edən Azərbaycanın tələylü illərini yaşadığı ağır və mürəkkəb bir zamanda xalqın təkdili çağrışına səs verərək hakimiyətə qayıdan Heydər Əliyev doğma Vətənin xilası naminə misilsiz fədakarlıq nümayiş etdirdi. Azərbaycanı parçalanmaq və müstəqilliyini itirmək təhlükəsindən, dərin iqtisadi və siyasi böhranından xilas edərək, dayanıqlı inkişaf yoluna çıxardı. Bütün bu möhtəşəm fəaliyyətin, uzaqgörənliyin və gələcəyə hədəflənmiş strategiyanın məntiqi nəticəsidir ki, bu gün güclü və qüdrətli, dünyada

sözü keçən Azərbaycan 44 günlük Vətən müharibəsində şanlı Zəfər qazanmaqla suverenliyini və müstəqilliyini qorumağa qadir olduğunu sübuta yetirdi.

Ulu Önderimizin parlaq, zəngin və şərəfli hayat yolunun əsas məqamlarını, bənzərsiz siyasi və dövlətçilik fəaliyyətini - xalqa bağışlanmış ömrünün anlarını xronoloji ardıcılıqla təqdim edirik.

Xalqa bağışlanmış ömürdən anlar: 1969-cu il

14 iyul. Heydər Əliyev Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi vəzifəsinə seçilib.

5 avqust. Azərbaycan KP MK-nin plenumunda məruzə edib.

6 avqust. Azərbaycan SSR Ali Sovetinin yeddinci çağırış beşinci sessiyasında Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin üzvü seçilib.

18 sentyabr. "Kommunist" qəzetinin 50 illiyinə həsr olunmuş təntənəli yığıncaqdə nitq söyleyişib.

1 noyabr. Azərbaycan Dövlət Universitetinin 50 illiyinə həsr olunmuş təntənəli yığıncaqdə nitq söyleyişib.

3 noyabr. Azərbaycan kolxozlarının III qurultayında məruzə edib.

24 dekabr. Azərbaycan KP MK-nin plenumunda məruzə edib.

1969-cu il iyulun 14-nün Azərbaycan tarixində xüsusi yeri var. Azərbaycan KP MK-nin iyul plenumunda Heydər Əliyev birinci katib seçildi. Yeni birinci katib etalət və durğunluq buzunu sindirdi, respublikada genişmiqyaslı quruculuq işləri başlandı. Bakıda o dövr üçün nadir müəssisələr - məsişet kondisionerləri, dərin dəniz özülləri zavodları, "Gülüstan" sarayı, indiki Heydər Əliyev sarayı kimi yaraşıqlı binalar tikildi. Yeni Əhməddli, Güneşli kimi böyük yaşayış massivləri, mikrəyonlar salındı. Eyni zamanda,

kənd təsərrüfatı dirçəldildi, pambıq, üzüm, tərəvəz istehsalı dəfələrlə artdı. Buna adekvat olaraq, kənd əhalisinin güzərəni yaxşılaşdı.

İyul plenumda yekdilliklə Azərbaycan SSR KP MK-nin birinci katibi vəzifəsinə seçilmiş Heydər Əlirza oğlu Əliyev çıxısında deməşdi ki, o, qarşida duran çətin və mürəkkəb vəzifələri tam məsuliyyətlə anlayıvə bu vəzifələrin həlli üçün əlin-dən gələni əsirgeməyəcək.

Azərbaycan KP MK-nin avqust plenumunda geniş məruzə ilə çıxış edən Heydər Əliyev bütövlükde iqtisadi və sosial vəziyyəti dərindən təhlil etdi, eyni zamanda, gələcəyə gedən yoluñ əsas istiqamətlərini müəyyənleşdirdi. Plenumda qaldırılan məsələlər və qəbul olunan qərarlar Azərbaycanın inkişaf programına çevrildi.

Tarixə nəzər salsaq Görərik ki, 1920-ci ildən sonra Azərbaycan Mərkəzi Komitəsinin rəhbərlərinin dəfələrlə dəyişməsinə baxmayaraq, 1969-cu ilin iyuluna qədər respublika böhranlı illər keçirirdi. Uzun müddət ərzində təkcə Azərbaycanda deyil, bütövlükde sovet cəmiyyətində hökm sürən neqativ halların mövcudluğunun respublika rəhbərliyi tərəfindən etiraf olunması bütün SSRİ-də böyük əks-səda doğurdu. Heydər Əliyev nöqsanları açıq göstərməklə yanaşı, o dövr üçün çox cəsərətlidə idəyalar irəli sürdü, dəqiq fəaliyyət programı müəyyənləşdirdi.

Daha bir mühüm faktı qeyd etmək yerine düşər ki, Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti 1969-cu il mayın 7-də Ermənistan SSR-le sərhəd rayonlarının ərazilərində 2 min hektardan çox torpaq sahəsinin Ermənistan SSR-ə verilməsi haqqında hələ 1938-ci il mayın 5-də qəbul etdiyi qərarı təsdiqledi. Heydər Əliyev Azərbaycan SSR-in rəhbəri seçilən kimi bu məsələni ön plana çəkdi və həmin qərarın icrasını da-

yandırdı. Azərbaycan xalqının mənafeyini hər şəydən üstün tutaraq Moskvanın - Mərkəzi hökumətin güclü təzyiqləri qarşısında geri çəkilmədi, erməni millətçilərinin məkrli niyyətinin qarşısını qətiyyətlə aldı.

Ümumiyyətlə, Heydər Əliyev qüdrətli dövlət xadımı, mahir siyasetçi kimi Azərbaycanı nəinki keçmiş SSRİ-də və dünyada tanıtdı, həm də milli varlığımızın qorunub saxlanmasında tarixi xidmətlər gösterdi.

Heydər Əliyevin Azərbaycan Dövlət Universitetinin 50 illiyinə həsr olunmuş təntənəli yığıncaqdakı nitqindən:

"Azərbaycan xalqının həyatında, onun mədəniyyətinin tərəqqisində, Azərbaycan elminin inkişafında, iqtisadiyyatının yüksəlisiində Azərbaycan Dövlət Universiteti böyük və səmərəli rol oynamışdır..."

Azərbaycan xalqının torpağında birinci ali məktəbin yubileyi ele bir hadisədir ki, onun ictimai əhəmiyyəti Azərbaycanın dövlət hündürlərindən çox çox kənara çıxır...

Bu gün, təntənəli yubiley günlündə biz öz biliyini, öz istedadını Azərbaycan universitetinin yaranmasına və inkişafına sərf edənlərin xatirəsini hörmətə yad edirik...

Universitetin tarixi xidməti bundan ibarətdir ki, o, Azərbaycan ali məktəbinin bünövrsəsini qoymuşdur. Azərbaycan Pedagoji İnstiutu, Azərbaycan Tibb İnstiutu, Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstiutu universitetin divarları arasında yaranmış, qüvvə toplamış və müstəqil inkişaf yoluna qədəm qoymuşdur. Əger universiteti qüdrətli bir ağaca bənzətmış olsaq, deyə bilərik ki, bunlar onun öz qoldaşalarıdır...

1919-cu ildə, Azərbaycanın ictimai dairələrində universitet açmaq haqqında məsələ müzakirə olunduqda bəziləri şəkk getirib deyirdilər ki, bu iş baş tutmayıacaqdır, yaxşısı budur gəncləri xarici ölkələrin tanınmış universitet mərkəzlərində təhsil almağa göndərək. Bu gün biz həmin inamsızlara deyə bilərik ki, dörd qıtının elçiləri təhsil almaq üçün Azərbaycana gelirlər".

Hər bir millətin tarixində onu irəli aparan bir lider olur. Azərbaycan xalqının təleyinə düşən böyük şəxsiyyətlər arasında Ulu Öndər Heydar Əliyevin yeri tam başqadır.

Bunu Milli Məclisin deputatı Ağalar Vəliyev deyib.

Deputat bildirib ki, müstəqilliyyin bərpasından sonra yaşanan xaos Azərbaycanı uğuruma yuvarlamışdı. Xalqın yegana ümidi yeri isə Ümummilli Lider Heydar Əliyev idi. Məhz belə də oldu. 1993-cü ilde xalqın təkidi telebi ilə hakimiyətə qayidian Ulu Öndər ölkədəki bütün daxili çəkişmələrə, hərəmərcliye son qoydu. Azərbaycanı yeni inkişaf mərhələsinə çıxardı. Yeni neft strategiyası həyata keçirildi. Ölkənin sənaye, kənd təsərrüfatı sahələrinin inkişafı ona çəkildi, yeni istehsal müəssisələri yaradıldı. Bir sözə, xalqın rifahının yüksəldilməsi dövlətin əsas məqsədi oldu.

Ağalar Vəliyev diqqətə çatdırıb ki, Ulu Öndər bütün sahələr üzrə islahatlar aparmaqla Azərbaycanın xilaskar lideri oldu. Onun uzaqgörün siyaseti həyatın bütün sahələrini ehət etdi, gənclərin təhsili, ordu quruculuğu, elm və mədəniyyətin inkişafı xüsusi di-

Azərbaycanın tarix yaradan xilaskar Lideri

qət mərkəzində saxlanıldı. Azərbaycana iki dəfə başçılıq etmiş bu dahi şəxsiyyət 1969-1982-ci illerde ölkəmizi keçmiş SSRİ məkanında ən qabaqcıl respublikalar sırasına yüksəltmişdi.

Həmçinin vurğulanıb ki, sovet dövründə Azərbaycanı keçmiş ittifaqın qabaqcılları sırasına çıxaran Heydar Əliyev müstəqillik illerində öz missiyasını müdrikcəsinə həyata keçirib, dövlətimizi parçalanmaqdan, xalqımızı öz azadlığıni itirməkdən xilas edib. Bu baxımdan istər sovet, istər müstəqillik illerində Heydar Əliyevin müəllifliyi ilə qazanılan hər bir uğur tariximizin qürurverici səhifələridir. Bu gün Prezident İlham Əliyevin rehberliyi ilə xalqımızın nail olduğu hər bir uğur həm də Heydar Əliyev ideyalarının həyata vəsiqə almışdır. Heydar Əliyev yolumu layiqince, qətiyyətə, inamlı davam etdirən, ən nüfuzlu siyasi liderlərə bir cərgədə dayanan İlham Əliyevin rehberliyi ilə keçilən inkişaf yolu Azərbaycanı tarixinin ən qüdrətli dövlətinə, bölgənin liderinə, dünyada isə söz sahibine çevirib.

2020-ci ilin Vətən müharibəsində torpaqlarımızın azad edilməsi bir daha Heydar Əliyevin müəyyən etdiyi inkişaf yolunun təntənəsi kimi tariximizə həkk olunduğuunu diqqətə çatdırıb Ağalar Vəliyev söyləyib ki, Qəlebəyə aparan yolu onasını illər önce Ulu Öndər müəyyən etmişdi. "Heydar Əliyev görkəmli dövlət xadimi, böyük siyasetçi, həm də peşəkar hərbi idi. Elə buna görə Ulu Öndərin həkimiyətə gelişindən sonra əsası qoyulan ordu quruculuğunun diqqət çəkən əsas tərəfi yüksək peş-

karlıqla həyata keçirilməsi idi. Onun təməlini qoyduğu inkişaf si-

yasəti yalnız sosial-iqtisadi sahə ilə tamamlanmayaraq, kompleks

xarakter daşıyırı. Əlbettə, bəzən

qarşıya qoyulan hədəflərə çatmaq

üçün illər, onilliklər lazım gəlir. Eyni zamanda, bu vaxt daim nəzəre alındı ki, biz yalnız Ermənistanla

yox, dünyada özüne yer etmiş erməni lobbisi ilə qarşı-qarşıyayıq.

Bu baxımdan, Heydar Əliyev bütün məsələləri zərgər dəqiqiliyi ilə

ölçüb-ciçmişdi. Ali Baş Komandan İlham Əliyev böyük Zəfəri dəyərləndirirək dədi ki, bu savaşlı

müstəqillik dövründə böyüyen və-

tənəpərvər gənclər qazanıb. O gən-

clər ki, məhz Ulu Öndərin yaratdı-

ğı hərbi məktəblərde təhsil alb

yüksək hazırlıqlı zabit kimi yetişdi-

lə", - deyə A. Vəliyev vurğulayıb.

Deputat diqqətə çatdırıb ki, əger Ulu Öndər Heydar Əliyev Azərbaycanı uğurumdan qurtarır yeni inkişaf yoluna çıxardısa, Prezident İlham Əliyev Azərbaycanı da-ha da inkişaf etdirən lider oldu və bu ölkəni tarixinin ən qüdrətli döv-lətinə çevirdi. Ulu Öndər Heydar Əliyevin düzgün müyyənənləşdirdiyi siyasetin son 19 ilde Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirməsinin nəticələri göz önündədir. Azərbaycanın iqtisadi, siyasi ve hərbi gücünün artırılma-sı, xalq-iqtidarı birliliyinin möhkəm-ləndirilmesi, torpaq, Vətən sevgilisinin böyükülüyün fonunda 44 gün-lük ikinci Qarabağ savaşında qalib olduğunu. Müzeffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin qətiyyəti sayəsində Azərbaycan Ordusu tarix yazaraq 30 ilin işğalına son qoydu, ərazi bütövlüyüümüzü təmin etdi. Azərbaycan xalqı bir daha ye-

nilməz, məgrur xalq olduğunu dünyaya nümayiş etdirdi.

Ağalar Vəliyev, həmçinin Yeni Azərbaycan Partiyasının yaranmasının 30-cu ildönümü münasibətinde keçirilən mərasim və Azərbaycan Prezidenti, Partiyanın Sədri İlham Əliyevin bu tədbirdəki çıxışı fonunda tarixi proseslərin obyektiv dəyərləndirilməsi baxımdan əlamətdar olduğunu da söyləyib. Bildirib ki, Yeni Azərbaycan Partiyası faktiki olaraq 30 il erzində ölkəmizdə demokratik, siyasi mühitin yaradılmasının tərədarı olub. Yeni Azərbaycan Partiyasını ümumxalq partiyası kimi xarakterizə etməye imkan verən digər mühüm amil isə onun cəmiyyətin bütün təbəqələrindən olan sağlam düşünceli, vətənəpərvər insanları birləşdirməsidir. Prezident İlham Əliyevin liderliyi, aparılan siyasetə ümumxalq dəstəyi və Yeni Azərbaycan Partiyasının da fəal iştirakı ilə dövlətimiz daha da inkişaf edir, böyük hədəflərə, işləli amallara doğru əzmələ irəliliyər.

Milli Məclisin deputati onu da eləvə edib ki, Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə 2023-cü il "Heydar Əliyev İli" elan edilməsi ve dahi şəxsiyyətin 100 illik yubileyi həm ölkəmizdə, həm də Azərbaycanın hüdüdlərindən kənardə böyük təntənə ilə qeyd ediləcək. Bütün bunlar isə qədirilən xalqımızın azərbaycanlı olması ilə həmisi qürur duyan, "Ömrümüz qalan hissəsinə xalqına bağışlayıram" deyərək siyaset meydânına atılıraq xalqı və dövlətinin xilası, onun gelecəyi üçün misilsiz işlər hayata keçirən Ulu Öndər Heydar Əliyev şəxsiyyətinə dərin ehtira-mı, minnətdarlığıdır.

Deputat: Azərbaycanın bugünkü uğurları Ulu Öndərin əsasını qoyduğu siyasetlə bağlıdır

Ulu Öndər Heydar Əliyevin həm SSRİ, həm də müstəqillik illerində ölkəmizə rəhbərliyi dövründə xalqın rifah halının daha da yaxşılaşdırılması, respublikamızın tərəqqisinin təmin olunması və digər istiqamətlərdə tarixi əhəmiyyətə malik misilsiz işlər görülməlidir. Müasir, müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu, milli həmrəylik və bütövlüyü təmin edən azərbaycanlı ideologiyasının banisi, xalqımızın və dövlətimizin xilaskarı, Ümummilli Lider Heydar Əliyevin Azərbaycan xalqı və dövləti qarşısındaki tarixi xidmətləri misilsizdir. Onun xalqımız qarşısındaki ən böyük xid-

mətlərindən biri də Azərbaycan dövlətçiliyinin xilası və bunun sayəsində ölkənin siyasi tarixinde yeni bir mərhələnin açılmasıdır.

Bu fikirləri açıqlamasında Milli Məclisin deputati Məşhur Məmmədov deyib.

Azərbaycanın Dövlət Bayrağının təsdiq edilməsi ilə bağlı tarixi qərarın da müəllifinin məhz Ümummilli Liderimiz olduğunu vurğulayan M. Məmmədov bildirib ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli Dövlət bayrağı Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin 1990-ci il noyabrın 17-də keçirilən sessiyasında ümummilli Lider Heydar Əliyevin təşəb-

büsü ilə Naxçıvan Muxtar Respublikasının dövlət bayrağı olaraq təsdiq edilib. Sonralar Ümummilli Lider bu barədə deyirdi: "Mən belə fikirdəyəm ki, Naxçıvan MR Ali Məclisinin qəbul etdiyi qərarlar Azərbaycan Respublikasının işinə çox təsir etdi və Azərbaycan rəhbərliyi bir neçə belə qərarın qəbul edilməsində məcburiyyət qarşısında qaldı". Beləliklə, üçrəngli bayrağımız Naxçıvanda 1990-ci il noyabrın 17-de, Azərbaycanda isə 1991-ci il fevralın 5-də dalğalandı.

"Azərbaycanın uğurlu inkişafı, insanların rəfahının daha da yüksəldilməsi naminə xalqımız 1998-ci il oktyabrın 11-də Heydar Əliyevi rəhbər seçdi. Ümummilli liderin

rəhbərliyi ilə Azərbaycan öz müstəqilliyini qorudu, dövlətçiliyimizin əsasları qoyuldu, böyük iqtisadi slahatlara başlanıldı. Xalq Heydar Əliyevə inanırdı və birləşdi ki, məhz Heydar Əliyev zəkası, müdrikliyi dövləti, xalqı xoşbəxt gələcəyə apara bilər. Xalq heç vaxt yanılmır. Bu gün ölkəmizin qazandığı uğurlar, beynəlxalq aləmde artan nüfuzu məhz Ulu Öndərin adı, onun əsasını qoyduğu siyasetlə bağlıdır,

- deyə Məşhur Məmmədov vurğulayıb.

Deputat qeyd edib ki, milli ideolojiyanın, azərbaycanlı məfkurəsinin banisi Ulu Öndər Heydar Əliyevin ezziz xatirəsi onu sevənlərin qəlbində əbədi yaşayacaq. O, 2023-cü ilin "Heydar Əliyev İli" elan edilməsini Heydar Əliyevişinin daha dərindən öyrənilmesi baxımdan əhəmiyyətini də qeyd edib.

Xalq şairi Səməd Vurğunun doğum günüdür

Martin 21-də Azərbaycanın ilk Xalq şairi, görkəmli dramaturq, ictimai xadim Səməd Vurğunun doğum günüdür. Onu Azərbaycan xalqına sevdiren şeirlərin-dəki sadəlik, səmimilik, xalq dilinə yaxınlıq, lakin bütün bunlara yanaşı, dərin mənalılılıqdır. Şairin ədəbiyyatımızın qızıl fondunda yer almış əsərləri bu gün da poeziyamızın qiymətli inciləri sırasındadır. Səməd Vurğun cəmi 50 il yaşamasına baxmayaraq, onun ədəbi irsi özündən sonrakı Azərbaycan poeziyasına böyük təsir göstərib.

Xalq şairi Səməd Vurğunun anadan olmasından 118 il ötür.

Səməd Yusif oğlu Vəkilov 1906-ci ildə Qazax qəzasının Yuxarı Səlahlı kəndində anadan olub. Atası gözel saz ifaçısı kimi tanınıb. Uşaqlıq illerini doğma kəndində keçirən Səməd ibtidai təhsilini

rus-tatar məktəbində alıb. Onun 6 yaşı olarken anası Mehriban xanım vəfat edib. Səməd atası Yusif ağınnın və ana nənəsi Aişə xanımının himayəsində böyüüb. Şairin ana babası Mehdiyan ağa "Köhənsəl" təxəllüsü ilə tanınan el şairi idi. Şairin ana nənəsi Aişə xanım Molila Pənah Vaqifin nəslindən idi.

1918-ci ildə görkəmli ədəbiyyatşünas və maarifçi Firudin bəy Köçərli Qazaxda Qori müellimlər seminariyasının Azərbaycan şöbəsinin təşkil edib. Bu məktəbə qəbul olunan kənd uşaqları arasında Səməd və Mehdiyan Vəkilov qardaşları da var idi. Mehdiyan Vəkilov Səmədin böyük və yeganə qardaşı olub. Qardaşı Haciməmməd və bacısı Nabat isə uşaq yaşlarında vəfat edib. Səməd Vurğun 1924-cü ildə seminariyanı bitirdikdən sonra Qazax, Quba və Gəncə məktəblərində Azərbaycan dilini və ədəbiyyatı fənnini tədris edib.

Onu azərbaycanlı Çarlı Çaplin adlandırdırdılar. O, dövrünün canlı əfsanəsinə çevrilmişdi, xalq onu hörmət əlaməti olaraq sadəcə adı ilə çağırırdı. Komediya aktyoru rolunu mükəmməliyə çatdırıran, hər kəsin sevilmişsi, eyni zamanda, əhəmiyyətli ictimai xadim olaraq qalırı. Lakin hər şeydən əvvəl o, həyat yoldaşı, ata, dost, insan idig Lütfəli Abdullayev doğmalarının xatirələrində məhz belə qalır.

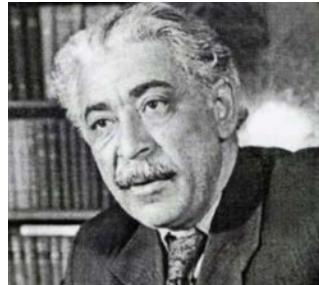
Xalq artisti Lütfəli Abdullayevin qızı Gülnarə Lütfəliyizinin məqaləsində parçaları teqdim edirik.

- iller keçir, kino və televiziya ilə bağlı peşədə olarkən başa düşürəm ki, Lütfəli Abdullayevi ilahi istedada malik aktyorlara aid etmək olar. Atam olduğuna görə deyil, tamamilə heç bir məktəbə aid olmayan fantastik bir aktyor olduğuna görə deyirəm. Kino tarixində həmişə "fitri istedad" kateqoriyasına aid edilən inanılmaz istedada malik insanlar olub. Atamın adının yer aldığı yerli kino dünyamız da istisna deyil. Lakin təhsilin olmaması onun savadsızlığı demək deyil. Atam sadəcə olaraq kırıl elifbasını bilmirdi və yazıda ibtidai məktəbdə öyrədildiyi kimi əreb hərfərinə əsaslanan əlifbadan istifadə edirdi.

Bakıya gələndə onun on dörd yaşı var idi. Bundan əvvəl o, Şəki-de "Arşın mal alan" tamaşası ile

Səməd Vurğun gəncliyində hər şeyle maraqlanan, həssas, bununla yanaşı, çox qətiyyətli, möhkəm iradəli, hazırlıqavab olub. Hələ təhsil illerində Vaqif, Vidadi, Zakir və Sabir yaradıcılığı ilə yanaşı, Puşkin və Lermontovun, türk şairlərin-dən Tofiq Fikrət, Namiq Kamal, Mehmed Eminin əsərlərini oxuyub. 1930-cu illerdə o, Aleksandr Puşkinin "Yevgeni Onegin", Maksim Qorkinin "Qız və ölüm", Şota Rustavelinin "Pələng dərisi geymiş pəhləvan", Nizami Gəncəvinin "Leyli və Məcnun" əsərlərini Azərbaycan dilinə tərcümə edib.

Şairin ilk çap əsəri olan "Cavanlara xitab" şeiri 1924-cü ildə Tiflisdə çıxan "Yeni fikir" qəzetində dərc olunub. 1930-cu illerdə şairin "Könül dəftəri" və "Şeirlər" kitabları çapdan çıxıb. 1934-cü ildə yazdığı "Azərbaycan" şeiri ədəbiyyatımızın incilərindən hesab olunur. 1937-ci ildə "Vaqif", sonrakı illerdə

"Xanlar", "Fərhad və Şirin", "İnsan" dramalarını, "Zəncinin arzuları", "Muğan", "Aygün" və "Zamanın bayraqdarı" poemalarını qələmə alıb.

1954-cü ildə Səməd Vurğun Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti vəzifəsinə təyin edilib. O, müxtəlif illerdə SSRİ-nin ən yüksək orden və medalları ilə təltif olunub. 1956-ci ilin martında "Azərbaycanın Xalq şairi" fəxri adı təsis edilib və ilk dəfə bu ada Səməd Vurğun layiq görüldü.

Şair 1956-ci il mayın 27-də dünəyini dəyişib və Fəxri xiyabanda dəfn edilib.

Dünya boyda qəlbi olan insan

qastrol səfərində bir qrup aktyorla tanış olmuşdu. Orada Lütfəli Əhməd Anatolli ilə tanış olub və onu digərleri ilə birlikdə dərhal nənə və babasının evine qonaq dəvət edib. Orada o, ən böyük arzusunun aktyor olmaq istədiyini etiraf edib. Ona dərhal deyildi ki, istədiyini həyata keçirmək üçün təhsil lazımdır. Beləliklə, Bakıya gəlib tövsiyə alıqdan sonra atam Konservatoriyaya daxil olur. Hara?! Valtorna sinfinə! Vəziyyət artıq komik səslənir: atam və valtorna! Düzdür, təhsil prosesi uzun çəkmədi - bu alətlə "münasibətlər" baş tutmadı. O, Azərbaycan Opera və Balet Teatrının xorunda işləməyə başladı və burada böyük Üzeyir Hacıbəylinin diqqətini çəkdi. "Arşın mal alan" filminin çəkilişlərində iştirak heç də təsadüfi deyildi. Bu, Maestronun özünü şəxsi dəvəti idi.

"Səhəri gün məşhur oyandım" dedikləri bir vəziyyət yarandı. Lütfəli Abdullayevin aktyorluq yolunu belə başladı.

Atam təkcə rollarda istedadlı deyildi. Onun istedadı səhnədən kənar həyatla əlaqəli hər şəyə şəamil olunurdu. O, qeyri-adi bir insan idi. Şəhərdə heç kime kömək etməkdən imtina etməməsi ilə tanınırı. Eyni zamanda, müraciət edən şəxsin ona tanış olub-olma-

ması atam üçün vacib deyildi.

Lütfəli Abdullayevin səhnədə və ekranda təcəssüm etdiirdiyi personajların yumoristik obrazlarının arxasında haradasa, ən dərinlikdə kədərli bir şeyə yüngül işare olduğunu görməmək olmaz. Bunun da izahı var.

Onun anamla sevgi hekayesi. O, onun həyatında iz buraxmaya bilmezdi. Sevdiyin qadını on beş il gözləmək - çox dəyərliidir. Hər kişi buna qadir deyil. Həm də onun aktyor kimi yüksəlşə dövründə. O nə qədər çox sevsə də, daxilində böyük bir kədər vardi. Bütün ruhu ilə mənəsub olduğu qadını ona vermiridər. Dəfələrlə elçiləri göndərədə, cavab mənfi idi. Yalnız 44 yaşında sevdiyinə qovuşaraq xoşbəxtlik tapdı. Buna görə də uşaqlar gec dünyaya gəldi: mən atamın 48 yaşı, böyük bacım isə atamın 46 yaşı olanda anadan olmuşuq.

Bəli, mən ekranda atamı görə bilirəm. Lakin bu, əhvali-ruhiyəmdən asılıdır... Bəzən həyatda narahat olanda və atamın səsini eşitmək, üzünü görmək istədiyim zaman. Olur ki, yazıya baxıram və sadəcə olaraq həzz alıram. Buna daim müraciət edirəm, çünki mənə köməklək edir. Mən başa düşürəm ki, həyatda iki heyretamız şəxsiyyətin - Sevda Pepinova və Lütfəli Abdullayevin ailəsində dün-

yaya gəldiyimə görə inanılmaz dərəcədə şanslıyam. Eyni zamanda, bu, həddindən artıq məsuliyyət iddi. Tərbiyəmiz həmişə nümunelərə əsaslanırdı. Lakin anamın dediyi bir cümlə var idi: "Həyatda nə etdiyinizdən asılı olmayıaraq, həmişə kimin qızları olduğunuzu xatırlayıñ". Bu, yəqin ki, həmişə yeganə "təkan" olub. Bu nəsihət bu gün uşaqımıza da keçib. Heç bir halda endirile bilməyən hündür-lükde müəyyən edilən bir istiqamət var.

Qeyd: Məqalə 2016-ci ildə "FUROR" jurnalının "Naslediye" rubrikasında dərc olunub.

Şəhidlər haqqında yazanda önce vikipediyyaya baxıram: Natiq Vahid oğlu Məmmədbəyli Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin əsgəri, Vətən mühabibəsinin şəhididir.

Qəribə hiss dolur ürəyimə: Ağrılı, dərdli, qururlu, sevincli, kədərli...

Vətən müharibəsi... Vətən müharibəsi şəhidləri... Gözlərim, beynim iləşib qalır bu ifadələrde.

1972-ci ildə Samux rayonu Karayeri qəsəbəsində anadan olub baş leytenant Səyavuş Səlehhənov oğlu İmranov. 1989-1994-cü illərdə Azərbaycan Texniki Universitetində həm də hərbi təhsil alıb. 1996-2000-ci illərdə Ağdam bölgəsində taşım komandiri olub. Sonra ehtiyata buraxılıb. 30 il neft sənayesində çalışıb. Fəxri neftçidir. 2-ci Qarabağ savaşının qazisidir.

Baş leytenant Səyavuş İmranov danişir: "20 ildir ehtiyatdaydım. Tovuz hadisələri zamanı hərbi səfərberbərliyə köməkli qoşuldum. İlk gündən müharibədə olmuşam. Füzuli, Cəbrayıllı, Xocavəndin azad olunması uğrunda döyüşlərdən keçdim. Hami qələbə üçün döyüşürdü. Ölüm haqda düşünmürdük. Necə igidlərimiz var. Natiq də bizim qəhrəmanımız idı. Toplanma məntəqəsində tanıdım onu. Döyük bölgəsinə getməliydik. Sürəcü lazımdı, "Mən bacararam" deyib öne çıxdı. Həc fikirləşmədi. Sağ-salamat bizi təyin olunmuş yere çatdırdı. Əslində geri qayıtmayıdı. Qayıtmadı. "Döyüşəcməm" dedi. Nə qədər təkid etsəm də, olmadı. Avtomobili təhvil verdi. Çox fədakarlıqlar edirdi. Yaralılara ilk tibbi yardım göstərir, onları təhlükəsiz mövqeyə çıxarıb, təxliye edilməsinə çalışırdı. Həmişə öndəydi. Oktyabrın 19-da növbəti tapşırıq aldı. Hadrut qəsəbəsinin Ərgünəş dağına qalxmış idik. Ərgünəş çox önemli strateji əhəmiyyəti idir. Düşmən mütemadi eks-hücumlar edirdi. 19-da gecə biz yüksəkliyə qalxdıq. Oktyabrın 20-da sübhənən ağır döyük başladı. 22-da artıq Ərgünəş tam azad

idi. Ordan Şuşa istiqamətində irəlilədik. Bu çətin döyüşdə düşmənin xeyli canlı qüvvəsini və texnikasını məhv etdik. Bizi də şəhidlərimiz, yaralılarımız oldu. Mən də yaralandım. Natiq Məmmədbəyli Ərgünəş dağı uğrunda gedən döyüşlərin ilk şəhidi idi. Başda Natiq olmaqla torpaqlarımızın azadlığı uğrunda şəhid olanların hamisi ilə fəx edirdim, "Ruhunuz şad olsun, rahat olsun" deyirdi.

Natiq Məmmədbəyli 1993-cü il iyulun 18-də Bakının Xəzər rayonunun Şağan qəsəbesində anadan olub. 1999-cu ildə Şağan kəndində 124 sayılı tam orta məktəbdə doqquzillik təhsil alıb. Yaxşı oxuyan sakit, həlim,

məşgül oldu, çox yarışlarda iştirak etmişdi, fərqlənmişdi. Sədəcə zədələr aldı, idmandan ayrılmalı oldu. Heyvanları da sevərdi. Qoyun saxlayırdı. Sübhən qalxar heyvanlarına baxar, sonra işə gedirdi. Öz zəhməti, qazancı ilə özüne ev tikirdi. Seçib-sevdiyi qızla nişanlıydı. Amma ərazi bütövlüyüümüz də onu narahat edirdi. Müharibə xəbəri yayılan kimi "mən də gedəcəm" dedi. Mənə bildirmədi, amma hərbi komissarlığı gedib, təkid edmiş. Bir gün gec çağırıldılar deyə narahat oldu. 28 sentyabrda çağırıldılar. Həmin gecə "ana, menim yarınmda yat" dedi. Balamdan qəribə, heç vaxt duymadığım ətit

dükçə kövrelirəm, qururlarıram. Necə vətənsevdalıymış oğlum".

Xalqın qəhrəmanı oldu. Tariximiz şərəf getirdi. Şagird gündəliklərinə yazılın qara günləri sildi.

Tural Məmmədbəyli: "Natiqə təkcə qardaş deyildik, dost idik. Çox sevinirdi döyükə gedəcəyi. Zəng edəndə elə rahat danışındı ki, elə bil ölümlə üz-üzə deyil. "Necasən" soruştonda, "Torpaqlarımızı alırıq, olaram ela. O qara tarixləri silirəm, qardaş" deyirdi. Bizim gündəliklərde işğal günləri yazılırla qara hərfli. Məktəbli olsaq da, her baxanda əsəb keçirirdik. O qara tarixləri silməyi çox arzulayırdı. Qardaşım kimi oğullar o qara günləri sildi tariximizdən. Natiq şəhid olanдан sonra oğlum dünyaya geldi, qardaşının adını daşıyır. Məhz Natiq kimi oğulların sayesində böyükən nəslin gündəliyində qələbə günləri yazılıcaq. Bunu çox arzulayırdı. Ən ali arzusu torpaqlarımızın azadlığı idid. Ən ali arzusuna çatdı qardaşım".

Natiq Məmmədbəyli "Vətən uğrunda", "Xocavəndin azad olunmasına görə", "Füzulinin azad olunmasına görə" medal-larına layiq görüldü.

Vətən müharibəsi iştirakçısı Seyfulla Ağayev həm də Natiqin xalası oğludur: "İkimiz də yazılmışdıq. Mənə bir gün əvvəl zəng gəlmışdı. Elə narahat idim. Bütün günü "Məni niye çağrımlar" - dedi. Səhər sevinə-sevinə zəng vurdur ki, mən də gedirəm. Mən tankçı idim. Ona görə döyüşlərdə ayrı düşdük. Amma orda da onun igidlikləri haqqında eşidirdim. Onunla fəx edirdim".

"Gözəl dost, cəsur döyükü idi Natiq. Sincəsini hər kəs üçün sıpar edərdi. Müharibədə hər şeyi gözə alırsan. Orda olmaq bir başqadı. Döyüsmək ağır deyil əslində. Torpağını azad edirən. Ən ağırlısı döyük yoldaşlarının şəhid olduğunu görməkdir. Çox çətin olur. O döyüşlərdə yaralandım. Natiqin şəhid olduğunu gördüm. Heç unutmaq olmur..." - bunları isə qazi Elnur xatırlayırlar.

"Zəfər paradından iki gün əvvəl yuxuma geldi. Maşının orda olacaq. Elə bildim özü də ordadır. Onun varlığını hiss edirəm. Onun etri gelir hər yerdən - cənnət etri..." - bir də bunu de di anası Güldənə xanım.

Elədir, ezziz Ana, gözəl Ana. İndi igidlərimizin, şəhidlərimizin ayağı dəyən hər yer cənnətdir. Bizim Azərbaycan cənnətdir. Onun hər qarışında şəhidlərimizin izi var. Ona görə bu yurdun havasından, suyundan, dağından, daşından cənnətin etri gələcək həmişə.

"Cənnət etri"

mehriban Natiq müəllim və şagirdlərin sevimli olub. Hələ ibtidai təhsil alarken Gülsüm müəllime valideynlərinə "O qədər mesuliyətlidir ki, dərs dənişəndə, tapşırığını yoxlayanda çox həyəcan keçirir. Bir nöqtə səhvi belə onu narahat edir, utandırı".

Beləce böyübər hər hərəkəti ni ölçüb-biçən, hər işə məsuliyətə yanaşan Natiq Məmmədbəyli. 2008-ci ildə 9 illik təhsil-dən sonra 101 sayılı peşə məktəbinde tam orta təhsil almaqla bərabər, sürücülük peşəsinə yiyələnir.

2011-2013-cü ildə Goranboy rayonunda N sayılı hərbi hissədə müddətli həqiqi hərbi xidmət keçir. Xidmətini layiqincə yerinə yetirir.

- Uşaqlıqlandan sevimli oyuncuları maşınlar olub. "Maşın ustası olacaq" deyirdi həmişə. Təkcə sürücülük öyrənmedi, həm də yaxşı maşın ustası idi. - deyir anası Güldənə xanım. - Oğlum çox istiqanlı, çox mehriban, zəhmətsevər idi. İdməni sevirdi. 3 il klassik güleşle

gəldi. Onu gətirəndə də bu etri duydum. O gündən bu etri yaşılib hər yere elə bil. Cənnət etri... Balam uca məqamdadır. - Bir də qururla bunu söylədi ana.

Siz heç qururlu şəhid anaları dənişəndən göz yaşının səsini eşitdinizmi? Mən eşitdim. Bu göz yaşında gah ağrı-acıya, dərədə batdır, gah da gördüğüm bütün cırkablardan təmizləndim.

Vətən savaşı zamanı könüllülərin sayı-hesabı yox idi. Azərbaycan torpaqlarını işğaldən azad etmək arzusu vərdi çoxla rəri kimi Natiqin də. Elə bu arzu uğrunda da silaha sarıldı.

Atası Vahid kişi tez-tez oğlunun necə tələsik getdiyini xatırlayır: "Tovuz hadisələrindən, Polad Həşimovun ölümündən sonra rahatlıq tapmırı. O vaxt könüllü yazılmışdı. Hər gün ikinci Qarabağ savaşının başlanmasını gözləyirdi. Hərbi komissarlıqqa qaça-qaça getdi. İnsan övladını hamidan üstün bilse də, yaşadıqca yenidən tanrıyır. Onun gedisi yadına düş-

XX əsrin əvvəllerində Rusiya ordusunda xidmət edən azərbaycanlı zabitlərin yeni bir nəşli formalaşdı. Bu nəşil zabitlərin həle XIX əsrin sonlarından başlanan xidmət təcrübələri XX əsrin əvvəllerində daha da təkniləşdi və bununla əsində, Azərbaycanın hərb tarixində də yeni bir səhifə açılmış oldu. Cənki bu dövrün azərbaycanlı zabitlərinin eksəriyyətinin xidmət sahəsində qazandıqları təcrübə sonradan Azərbaycan Xalq Cumhuriyyəti Ordusunun təşkilatlandırılması üçün çox qiymətli bazaya çevrilidir.

Reşid bəy Əfendiyyev, Feyzulla Mirzə Qacar, Əmir Kazım Mirzə Qacar, Darab Mirzə Qacar, İbrahim Ağa Usubov, Teymur bəy Novruzov, Teymur Mirzə Məmmədəlibəyov, Xəlil bəy İsrafilov, Xəlil bəy Talışxanov, Həbib bəy Selimov, Süleyman bəy Əfendiyyev, Mənsur Mirzə Qacar, Əsəd bəy Talışxanov, Əmənulla Mirzə Qacar, Seyfulla Mirzə Qacar, Cələl bəy Sultanov və onlarca digərləri XX əsrin əvvəllerində artıq kifayət qədər zəngin təcrübəyə malik zabitlər idilər.

XIX ərin sonlarından Rusiya ordusunda xidmət başlamış Hüseyin xan Naxçıvanski, Səməd bəy Mehmandarov və Əliağa Şıxlinski kimi zabitlərin formalama dövrü de XX ərin əvvəllerine təsadüf edir. Bu generallərin her üçü sərkərdəlik və təşkilatlılıq qabiliyyətini zəngin biliklər üzvi suretde birləşdirən, xidməti vezifələrin icrasına qarşı principalliğivə tələbkarlığı ilə fərqlienən zabitlər idilər və bunun nəticəsi idil ki, həle Rusiya ordusu sıralarında onlar yüksək vəzifələrə və rütbələrə layiq görülmüşdülər.

Hüseyin xan Naxçıvanski deyərli hərbi əmənələri olan Naxçıvanskilər nəslinə mənsub olmaqla general-major Kəlbali xan Naxçıvanskının oğlu idi. 1863-cü ilde anadan olan Höseyn xan gənc yaşılarından zabitlik peşəsinə yiylənəməyi qarşısına məqsəd qoymuşdu və bu peşəsi yiylənəmək üçün Peterburqdakı Paj korpusuna daxil olmuşdu. Paj korpusunu bitirən Höseyn xan 1883-cü ilde kornet (leytenant) rütbəsinə layiq görəldöd və leyb-qvardiya atlı alayında xidmətə başladı. Xidmətin ilk illerində Hüseyin xan zəhmətsevərliyi ilə bərabər, həm də hərbi istədiyi ilə özünü tənənə bildi. Əldə etdiyi neticələr qısa müddədən dən yüksək hərbi rütbələrə və hərbi vezifələrə nail olmağa yol açdı. 1884-cü ilde podporuçık, 1887-ci ilde poruçık, 1894-cü ilde şabs-rotmistr, 1898-ci ilde rotmistr, 1903-cü ilde isə polkovnik rütbəsinə layiq görüldü. Onun xidmət həyatı süvari hissələri ilə bağlı idi. 1886-ci ildə etibarən Hüseyin xan 43-cü Tver dağqunun alayında xidmətini davam etdi, sonradan eskadron komandiri, alay komandırının müavini, alay mehkəməsinin sedri oldu. 1904-cü ilde ona 2-ci Dağıstan atlı alayının formaladırılması təşşirildi və sonra da o, bu alayın komandırı təyin edildi. 1904-cü ilin sonlarından isə Qafqaz atlı briqadasına rehberlik ona təşşirildi. Rusiya-Yapon müharibəsinin başlanmasına kimi Hüseyin xan Naxçıvanski Müqəddəs Stanislav ordeninin 3-cü və 2-ci dərəcəsi ilə, Müqəddəs Anna ordeninin 3-cü dərəcəsi ilə, Müqəddəs Aleksandr ordeninin 4-cü dərəcəsi ilə, İranın «Şir və Güneş» ordeninin 2-ci dərəcəsi ilə, Bolqaristandan «Hərbi xidmətlərinə görə» ordeninin 3-cü dərəcəsi ilə təltif edilmişdi.

Əliağa İsmayıllı oğlu Şıxlinski isə 1865-ci ilde Qazax qəzasının Qazaxlı

kəndində anadan olmuşdu. Atası övladlarının təhsil almاسına və savadlanmasına ciddi fikir verirdi. Bunun nəticəsi idil ki, o, Əliağanı da həle uşaqlığında oxumaq üçün Tiflisə göndərmişdi. 1875-ci ilde o, Tiflisdeki xüsusi gimnaziyaya daxil oldu. 1876-ci ilde isə Tiflisdeki hərbi gimnaziyada təhsilini davam etdi və 1883-cü ilde hemin gimnaziyani en yüksək ballarla bitirdi. 1883-cü ilde Əliağa Şıxlinski Peterburqdakı Mixaylovsk topçu məktəbini daxil oldu. Burada da Əliağa Şıxlinski yüksək savadını istedadını nümayiş etdi, məktəbin en yaxşı yunkuruları arasında özüne yer tutdu. 1886-ci ilde Mixaylovsk topçu məktəbinin en yüksək qiymətlərlə bitirən Əliağa Şıxlinski Qafqazın Aleksandropol şəhərində yerləşən 39-cu topçu briqadasına təyinat aldı. Briqadada o, telim komandasına müellim təyin edildi. Topçuluq üzrə yüksək sadə və elmi biliklərə malik olduğunu nümayiş etdi, 1894-cü ilde onun vəzifəsi artırıldı və Ə.Sıxlinski briqadının telim komandasının ikinci məktəbi təyin edildi. Telim briqadasında yüksək vəzifələrə irəli çəkilməyin bütün çətinliklərinə baxmayaq, rəhbərlik vəzifələrini ilə bərabər, həm də hərbi istədiyi ilə özünü tənənə bildi. Ə.Sıxlinski 1901-ci ilin may ayında Stanislav ordeninin ikinci dərəcəsi ilə təltif edildi. 1902-ci ilin may ayından isə Ə.Sıxlinskiye S.Mehmandarovun yerinə divizionun ikinci

Ə.Sıxlinski müxtəlif vaxtlarda batarya və divizion komandirinin vəzifələrini də icra etmişdi. Zabakbat divizionuna gələn kimi Ə.Sıxlinski döyüş təşşirələrinin yerinə yetirilməsi təşşirini aldı. Belə ki, 1900-cü ilde Çinde «Boksyor üşyani» adlandırlınlardan bir xalq üzəni baş verdi. Çar rejimi bu əsyanın genişlənməsini və etrafı yayılmasının qarşısını almaq üçün hərbi qüvvədən istifadə edilmiş emri verdi. Bu əsyanın yatırılmasında iştirak etse də, sonralar Ə.Sıxlinski xalqı tələblərinə hörmət yanaşılması nüvacilığını qeyd edirdi.

1900-cü il oktyabrın 20-27-si arası Ə.Sıxlinskiye yeni bir döyüş təşşirinin icrası təşşirildi. Həmin təşşirin əsasən Ə.Sıxlinski çətin döyüş səratında düşməş hərcələrə yardım etməli idi. Ə.Sıxlinskinin rəhbəri olduğu dəstə bu döyüş təşşirini da layiqince yerinə yetirdi. Bu kimi vəzifələrin icrasında və xidmətin təşkilində özünəməxsus peşəkarlıq nümayiş etdi, 1876-78-ci illerde car Rusiyasının Orta Asiyaya qarşı işğalçılıq planlarının həyata keçirilməsində iştirak edirdi. Səməd bəy bu kampaniyada ilk dəfə hərbi eməliyyatlara qatılmış, ona və onun batareyasına həvəle olunmuş vezifələri yüksək peşəkarlıqla yerinə

davam etdirmek üçün zəruri bir şərti yerinə yetirmədi. Bakıdakı təhsil dövri gənc Səməd bəyin dünyagörüşünün formalamaşmasında həllədici təsire malik olmuşdu. Məhz burada oxuyarək on, təhsilini Rusiyada davam etdirməyi, özü də hərbçi olmağı qərara alırdı.

Bələliklə, Səməd bəy Mehmandarov 1873-cü ilde Peterburqa yollaraq Konstantin hərbi məktəbini daxil oldu. Həmin məktəbi bitirək ilkin zabit rütbesi olan praporşik rütbesini alan Səməd bəy 1875-ci ilde 1-ci Türküstan topçu briqadasının 3-cü batareyasında xidmətə başladı. Zabit həyatının ilk sınalrı ilə də Səməd bəy burada rastlaşdı. Xidməti və fealiyyəti ilə bu peşəyə olan marağını və qabiliyyətini səbut etdi. Onun az vaxtdan sonra növbəti rütbəyə layiq görülməsi dən vəsdiq edir.

Səməd bəyin xidmət etdiyi briqada 1876-78-ci illerde car Rusiyasının Orta Asiyaya qarşı işğalçılıq planlarının həyata keçirilməsində iştirak edirdi. Səməd bəy bu kampaniyada ilk dəfə hərbi eməliyyatlara qatılmış, ona və onun batareyasına həvəle olunmuş vezifələri yüksək peşəkarlıqla yerinə

XX əsrin əvvəllerində azərbaycanlıların Rusiya ordusu tərkibində xidmətləri

Ə.Sıxlinskinin istədiyi və bacarığı yuxarı komandanlığın nəzərindən qəçmədi. Briqadaya təftişə gələn zabitlər də Ə.Sıxlinskinin rəhbərliyi altında gənc zabitlərin yüksək seviyyədə hazırlanmışdırının şahidi oldular. Adı çəkilən briqadada Ə.Sıxlinski 1900-cü ilə qədər xidmət etdi. Bu briqadada xidməti zamanı yüksək nailiyyətlərinə görə III dərəcəli Stanislav ordeni, III dərəcəli Anna ordeni ilə təltif edildi, 1888-ci ilde poruçık, 1894-cü ilde şabs-kapitan və 1898-ci ilde kapitan rütbələrinə layiq görüldü.

1900-cü ilin fevral ayında Ə.Sıxlinskinin alahiddə Zabaykal topçu divizionuna təyin olunması haqqında əmr imzalandı. O, burada birinci batareyanın baş zabitli təyin edilmişdi. Ə.Sıxlinskinin S.Mehmandarovla xidmət yolu da ilk dəfə burada kəsişməye başladı. Həmin vaxt S.Mehmandarov komandırlığı etmək tapşırıldı. S.Mehmandarovun olmadığı dövrə kimi batareyanın hərbi hazırlığı seviyyəsi xeyli qaldırılmış, xidmətin təşkilini təkmilləşdirilmişdi. S.Mehmandarov geri qayıtdıqdan sonra Ə.Sıxlinski həmin batareyada qaldı. Batareyanın baş zabitli vezifəsini icra etməklə Ə.Sıxlinski yenilənən əsərlərin hərbi hazırlanlığının artırılması ilə xüsusi məşğul olurdu.

1904-cü ilde Ə.Sıxlinskinin hərbi xidmətinin Port-Artur dövrü başlayır. Bu mühərribədə Azərbaycan hərbçilərinin en görkəmli nümayəndələrindən Səməd bəy Mehmandarov da iştirak edirdi. Həmin mühərribənin başlanmasına qədər Səməd bəy də zəngin və sınaqlarla dolu bir xidmət yolu keçmişdi. 1855-ci il oktyabrın 16-də Lənkəranda anadan olmuş Səməd bəy ilk təhsilini Bakıdakı Əddadiyyə (realni) məktəbində almışdı. Buradakı təhsil zamanı rus dilini kifayət qədər derinlənmiş və bununla da gelecek təhsilini Rusiyasının ali məktəblərində

yetmişdi. Bu xidmətlərinə görə o, üçüncü dərəcəli Stanislav ordeni ilə təltif edilmişdi.

XIX ərin sonuna kimi olan dövrü Səməd bəy Mehmandarovun xarakterinin tam formalamaşması, zabit və insani görüşlərinin bütövləşməsi, secdiyi peşəyə münasibətin saflaşması və sabitləşməsi dövrü kimi də xarakterizə etmək olar. Həmin dövr erzində onun cavənlilik çılçınlığı ilə həyat müdrikliyi üz-üzə durmuşdu. Ancaq rastlaşdıqları, mütləküleri onu günlən-dən insani principallığı doğru istiqamətləndirirdi. Zabit tələbkarlığı ilə insani keyfiyyətləri üzvi şəkildə birləşdiri üçün idil ki, 1879-cu ildən etibarən xidmət etdiyi 2-ci topçu briqadasında onu zabit mehkəməsinin üzvü seçmişdilər. Burada o, sehv etmiş, çıxılmaz vəziyyətə düşməş həmkarlarına mümkin olan qayğıını göstərməklə bərabər, onlara qarşı tələbkar mövqə tutmadan çəkiniirdi.

1885-ci ilde S.Mehmandarov 38-ci topçu briqadasına təyin edildi. Bu briqada Qafqazda yerləşirdi. 1894-cü ilde isə o, Varşava hərbi dairesinə gönüldərildi və burada da topçu hissələrinde xidmətini davam etdi. 1898-ci ilde Səməd bəy 3-cü atıcı-topçu divizionunun batareyə komandırı təyin edildi. Elə həmin ilde S.Mehmandarov komandırlığı etdi batareyə ilə birlikdə Zabaykalye bölgəsinə köçürüldü. S.Mehmandarov 1876-ci ilde podporuçık, 1877-ci ilde poruçık, 1882-ci ilde şabs-kapitan, 1890-ci ilde kapitan, 1898-ci ilde isə podpolkovnik rütbəsinə layiq görüldü. Həmin müddət erzində Müqəddəs Stanislav ordeninin 3-cü dərəcəsi ilə (1876), Müqəddəs Anna ordeninin 3-cü dərəcəsi ilə (1881), Müqəddəs Stanislav ordeninin 2-ci dərəcəsi ilə (1891), Müqəddəs Vladimir ordeninin 4-cü dərəcəsi ilə (1899) ilə və mədallalarla təltif edilmişdi.

Ardı 13-cü səhifədə...

Əvvəl 12-ci sehfedə...

Xidmet illerində S.Mehmandarov Azerbaycanla da əlaqəsini kesmirdi, Azərbaycan xalqının içtimai həyatı ile six əlaqə saxlayırdı. Rusiyadan elmi-texniki tərəqqisi, qabaqcıl fikirləri ile az-çox tanış olan Səməd bəy öz xalqının, ümumən, müsəlman xalqlarının cəhələtde saxlanmasını üçək ağrısı ilə qəbul edirdi. Maraqlıdır ki, Səməd bəy bu istiqamətdəki fikir və düşüncələrini ümumiləşdirərək metbuat səhi-felrindən çap etdirirdi. Həmin yazıldan görünüñ ki, Səməd bəy Azerbaycandan uzaqlarda olmasına baxma-yaraq, Azərbaycanın içtimai fikrinə narahat edən məsələlərin müzakire-sində fəallıqla iştirak edirdi. Özü də o, içtimai fikrində canlanmaya sebəb olan bir sıra maraqlı təkliflər və mülahizələr iəri sərmüşdü. Ancaq nəzəre almaq lazımdır ki, həmin mülahizələr Səməd bəyin xarakterinin və şəxsiyyətinin ilkin formalasına dövrünün məhsulları idı və sonralar da həmin fi-kirlərin üzərində qaldığını iddia etmək olmaz. Bütünlükde, publisistikaya meyl S.Mehmandarovun gənclik dö-vründə aiddir.

Tədqiqatçılar S.Mehmandarovun məqalələrində öz əksini tapmış fikrili maarifçilik ideyalarını kimi qiymətləndirərək bu ideyaların təbliği sahəsində onu R.Əfendiyev, P.Vəlibeyov, T.Bayramlıbeyov, F.Köçərlı, Ə.Cavanşir və digər ziyanlılarla bir sıraya qoymuşdu. Bu da XIX əsrin sonunda Azərbaycanın içtimai fikir həyatında S.Mehmandarovun yerini göstərirdi.

S.Mehmandarovun bu dövrde yazdıığı məqalələriTİfifde nəşr olunan «Novoye obozreniye» qəzətindən çap olundur. Bu qəzətde onun ilk məqaləsi 1892-ci ilədən çap olunmuşdu. Həmin məqalə «Müsəlmanların gerilijinin səbəbləri» adlanırdı. 1894-cü ilde bu qəzətde onun daha üç məqaləsi çap olundu. Onlar «Na etmeli?», «İbtidai qiraat dərsleri» və «Müsəlman mühafizəkarlıq eleyhinə» adlanırdılar. Bunlardan başqa, S.Mehmandarovun «Novorossiyskiy telegraf» qəzətindən de yazıları dərəcələnmişdi. Eyni zamanda onun İsmayılbəy Qasparskinin təsisçisi və redaktoru olduğu «Tercuman» qəzətində de yazılarının çap olunduğu güman edilir. Çünki S.Mehmandarovun qaldırıldığı məsələlər bu qəzətde de geniş müzakirələrə sebəb olmuşdu.

«Müsəlmanların geride qalmışının səbəbləri» adlı məqaləsinin məzmununu müsəlmanların geride qalmışının səbəbləri barədə mülahizələr təşkil edirdi. Səməd bəyin bu məsəle ilə bağlı özünməxsus fikirləri var idi və heç şübhəsiz ki, həmin fikirlər Rusiymanın içtimai həyatında rastlaşdırılmışdır. Dəyərlərinin təsiri altında formalasılmışdı. S.Mehmandarov bu məsəle ilə bağlı nəzərləri bir növ Avropyaya diktir və orada dini ehkamçılığın şərqdəki qədər güclü olmadığını, onun içtimai bayanın tərəqqiməyi nəticədə ictimai tərəqqi engel olmadığını ifadə etməye çalışırdı. Buna görə də S.Mehmandarov bir tərəfdən müsəlman xalqlarını bürümüş olan cəhələtə, fanatizmə qarşı çıxış edir, digər tərəfdən de təhsilin və məarifin davam etdirilməsini, xalq arasında elmi biliklərin və ona maraqlı artırılmasını zəruri bildirir. Səməd bəy təkəcə oğlanların deyil, qızların da təhsilə, məarifin cəlb edilməsini vacib sayırı və onun fikrincə, bu yolla gerilinə aradan qaldırılmasına nail olmaq olardı.

Bu fikirlərinde S.Mehmandarov doğrudan da özünü maarifçi kimi göstərir və ictimai tərəqqinin idə edilməsində maarifçiliyi baslıca yol sayırı. Bununla belə, Səməd bəy islam də-

yərlerinin üzərindən de heç de tama-mile kett çəkmirdi. Ancaq o, bu dəyerlərə mövhumatın və ehkamçılığın arasındaki sərhədin düzgün müey-yenləşdirilməsinə çağırırdı.

1894-cü ilde Səmed bəy Mehmandarov artıq Vəsərə hərbi dairesində xidmet edirdi. «Novoye obozreniye» qəzətində çap olunan məqalələrin de burada yazılışı güman olunur. Lakin bu barədə qəti bir fikir söylemək çə-tindir.

S.Mehmandarov burada da özünü savadlı, qabiliyyəti və işgəzar zabit kimi tanıtırıa bilmədi. Həmin keyfiyyətleri nezəre alınaraq Səməd bəy hem qarizon zabit məhkəməsinin, hem də dairə hərbi məhkəməsinin üz-vü seçilmişdi. Bu xidmet illeri hem de ildən-ile Səməd bəyin peşəkarlığını artırırı.

Yeni əsrin əvvəllerində Səməd bəy artıq Zabaykal eləhiddə topçu divizi-nunda xidmet edirdi. Komandırı polkovnik Şivilin olub bu divizion iki batareyadan ibaret idi. Birinci batareya-pa podpolkovnik Engelman, ikinci batareya isə podpolkovnik Səməd bəy Mehmandarov komandırılıq edirdi.

Yuxarıda deyildiyi kimi, elə bu divizionlarda xidmet zamanı Səməd bəy Əliağa Şıxlinskiin həyat yolları keşmişdi. Ə.Şıxlinski de Zabaykal divizionuna teyin edilmişdi. Ancaq o, Səməd bəyin batareyasında deyil, birinci batareyada xidmet edirdi.

Zabaykal divizionunda xidmet edərən Səməd bəy yenidən hərbi eməkliyyatlarda iştirak etdi. 1899-1901-ci illərdə Çinə baş veren anti-imperialist əşyanılar bir sərəbüyük dövlətlər ciddi təşviş salmışdı. Ona görə de birge səyərlər və üsyan yatrırdı. Əşyanı yatrılmamasında Amerika, İngiltərə, Fransa, Almaniya, İtaliya, Yaponiya, Avstriya-Macaristanla birlikdə Rusiya da yaxından iştirak edirdi. Həmin təhlükəni elə yerindəce məhv etmek üçün Çin ərazisində hərbi qüvvə göndərilməsi qərara alındı. Bu-nun üçün xüsusi dəstə yaradıldı və general-major Rennenkampf onun komandanı teyin edildi.

Zabaykal topçuluq divizionu da bu dəstənin tərkibinə daxil edilmişdi. Divizion 1900-cü il iyunun əvvəllerində döyüb bölgəsinə doğru hərəkətə baş-ladı. Sretenski qədər divizion qatarla hərəkət etdi. Oradan isə divizion və bir sərəbüyük dolma yolla şəhərən çıxmaga cəhd göstərən əşyanıların qarşısını almış idi. Görünür, əşyanılar müqavimət göstərməyin mənasızlığını anlımlıdırlar. Ona görə de onlara cox silahlı ataraq şəhərən çıxmaya çalışırdılar. S.Mehmandarov da təyin olunan yerde məhz silahsız əşyanıclarla rastlaşmışdı və bunu görə de onların hərəkətine mane olmaq fikrində deyildi. Rennenkampf bunu eşidib hirsəndi və S.Mehmandarovu emr etdi ki, əşyanıclarla atəş açın. Ə.Şıxlinski xatirələrində bu hadisə ilə bağlı yazılırdı: «Çin əşyanılar silahsız olaraq Mehmandarovun yanından tövbə keçirdilər. Rennenkampf Mehmandarovu emr etdi ki, əşyanıclarla atəş açın. Mehmandarov isə cavab verib dedi ki, silahsız adamlara o, atəş açıb bilməz. Lakin bunun ardıcılığı ikinci bir emr geldi. Bu emrə deyilirdi ki, eger komandır bu emri yerinə yetirməse, məhkəməye veriləcəkdir.

Mehmandarov silahsız əşyanılarla başı üstündə bir neçə dəfə atəş açdırı. Əşyanılar dərhal qayıtdılar»

Çin ərzindən verilən döyüb təpşirilərinin icrası, S.Mehmandarovun göstərdiyi yüksək peşəkarlıq və məhərət yuxarı komandanlıq tərəfindən layiqinə qiymətləndirildi və o, 3-cü dərəcəli Vladimir ordeni ilə təltif edildi.

Döyüb təpşirilərin yerinə yetirildikdən sonra S.Mehmandarovun komandanlığı ikinci batareya Xarbin qarşısında saxlanıldı. 1902-ci ilde Səməd bəy artıq polkovnik rütbesində idi. Həmin ilin may ayında o, məzuniyyətə buraxılması barədə yuxarı komandanlıq qarşısında vəsətə qaldırdı. Bu vəsətə müsbət qarşılındı və ona altı aylıq məzuniyyət verildi. S.Mehmandarov öz məzuniyyətini Peterburqda keçirdi. Elə məzuniyyət dövründə de jitməli Yelizaveta Nikolayevna Teslavla ailə heyati qurdı (39). Məzuniyyət müddəti bitdiğindən sonra S.Mehmandarov zabit topçu kurslarına göndərilməsini xahiş etdi. Səməd bəyin bu xahişini də qəbul olundu və məzuniyyətdən sonra yeddi ay da topçu kurslarında təhsil aldı. Özüne tələbkarlıqla yanaşan S.Mehmandarov topçuluq sahəsində qabaqcıl el-

güvvələri və süvari bölmələri gəlmə-se, əşyanıların müqavimətinin qırmaq məmkün olmayıcaqdır. Belə olanda arxada qalan qüvvələrdən S.Mehmandarovun batareyası bütünlükle, birinci batareyanın bir hissəsi və bir süvari taboru Rennenkampf kömə-yine yollandı.

Avqustun 3-də əşyanıclarla növbəti döyüb baş verdi. Bu döyüdə S.Mehmandarovun batareyası də iştirak etməli idi. Döyüb zamanı onun batareyəsinin etibarı və əşyanıcların görə bilməcəyi mövqelərdə gizlədilmesi qərar alındı və bunun üçün yaxınlıq-daki məşələr seçildi. Əşyanıclar əv-velcəndən güman ediblər ki, rus toplarının gizlədilmesi üçün həmin ağaçlı ən münasib yerdir və ona görə de oranı minalayıblarmış. S.Mehmandarovun batareyası ora yaxınlaş-sında güclü partlayış baş verdi və nəticədə batareyanın dörd atı və iki əs-gəri hələk oldu.

Bir neçə gündən sonra əşyanıclar Tsitsikara şəhərinə yetişdilər. Döyübə başlamamışdan əvvəl general-major Rennenkampf əcnəli general Şeunun yanına adam göndərək şəhər qapılarıının açılmasını və təslim olmalarını tələb etdi. Ancaq əcnəli general bu tə-ləblə razılaşmadı. Onda Rennenkampf şəhəri mühasirə etmək və oradakı silahlı dəstələri mehv etmək barədə emr verdi. Bu barədə S.Mehmandarovda göstəriş verildi. Səməd bəyin batareyası ilə bərabər, iki süvari bölüyü dolma yolla şəhərən çıxmaga cəhd göstərən əşyanıcların qarşısını almış idi. Görünür, əşyanılar müqavimət göstərməyin mənasızlığını anlımlıdırlar. Ona görə de onlara cox silahlı ataraq şəhərən çıxmaya çalışırdılar. S.Mehmandarov da təyin olunan yerde məhz silahsız əşyanıclarla rastlaşmışdı və bunu görə de onların hərəkətine mane olmaq fikrində deyildi. Rennenkampf bunu eşidib hirsəndi və S.Mehmandarovu emr etdi ki, əşyanıclarla atəş açın. Ə.Şıxlinski qərəbənən işlər barədə ona məlumat verdi və pul qalığını, habelə onun qəbul edilməsi barədə aktları təqdim etdi. Ə.Şıxlinskiin təmizliyinə əmin olan Səməd bəy pul qalığını saymadan aktları qol çəkdi. Onun Ə.Şıxlinskiyə bu dərəcədə etibar etməsi etrafındakılar təccüb içərisində qoymuşdu. Ə.Şıxlinski həmin hadnisi öz xatirələrində bu cür təsvir edirdi: "1903-cü ilin noyabrında Mehmandarov öz hissəsinə qayıtdı. Həyata keçirdiyim bütün tədbirlərimle tanış olaraq çox razi qaldı. Tədbirlər isə büləndən ibaret idi: bizim kiçik hissəmizdə qənaət edilmiş xeyli pul var-di, yuxarı idarələr bu pulları bizim eli-mizden ala bilərdilər. Men bu pulun bir hissəsini öz bataryamız üçün xərcleyib bütün topların və arabaların atlari üçün qoşqu levazimatı alırmış, sonra bütün şəxsi heyət üçün bahalı, çox isti yorğanlar getirmişdim. Moskova-hada hazırlanmış gözəl bir fayton və s. almışdım. Bu faytonun özünən ak-kumulyatoru, elektrik feneri var idi. Bunların hamisina 21 min manat xər-cəmmişdim. 17 min manatımız yene-qalırdı.

Mehmandarov silahsız əşyanılarla başı üstündə bir neçə dəfə atəş açdırı. Əşyanılar dərhal qayıtdılar»

Çin ərzindən verilən döyüb təpşirilərinin icrası, S.Mehmandarovun göstərdiyi yüksək peşəkarlıq və məhərət yuxarı komandanlıq tərəfindən layiqinə qiymətləndirildi və o, 3-cü dərəcəli Vladimir ordeni ilə təltif edildi.

Döyüb təpşirilərin yerinə yetirildikdən sonra S.Mehmandarovun komandanlığı ikinci batareya Xarbin qarşısında saxlanıldı. 1902-ci ilde Səməd bəy artıq polkovnik rütbesində idi. Həmin ilin may ayında o, məzuniyyətə buraxılması barədə yuxarı komandanlıq qarşısında vəsətə qaldırdı. Bu vəsətə müsbət qarşılındı və ona altı aylıq məzuniyyət verildi. S.Mehmandarov öz məzuniyyətini Peterburqda keçirdi. Elə məzuniyyət dövründə de jitməli Yelizaveta Nikolayevna Teslavla ailə heyati qurdı (39). Məzuniyyət müddəti bitdiğindən sonra S.Mehmandarov zabit topçu kurslarına göndərilməsini xahiş etdi. Səməd bəyin bu xahişini də qəbul olundu və məzuniyyətdən sonra yeddi ay da topçu kurslarında təhsil aldı. Özüne tələbkarlıqla yanaşan S.Mehmandarov topçuluq sahəsində qabaqcıl el-

mi-texniki nailiyyətlərə yiyyələnməden hərətə zabit kimi yetişə biləmədi. Buna görə də S.Mehmandarov topçuluğun taktiki-texniki imkanlarını, möv-qə döyüşlərindən topların zərba qüvvəsindən istifadə edilməsi taktikasını, möhkəmləndirilmiş mövqelerin müda-fisi zamanı piyada ilə topçu qüvvələrinin qarşılıqlı fealiyyətini derindən öyrəndi. XX əsrin əvvəllerində rus ordusunun istifadəsinə verilmiş üç-düyyməli toplar, minaataanlar, haubitsalar, habelə topların müxtəlif növleri S.Mehmandarov tərəfindən kifayət qədər peşəkarlıqla öyrənilmişdi. Səməd bəy bütünlükdə topçuluğun dö-yüşdə istifadəsində çox geniş eməli verdi. Ə.Şıxlinskiin təmizliyinə əmin olan Səməd bəy qərəbənən işlər barədə ona görə de ona qoymuşdu. 1903-cü ilin noyabrında yenidən geri - öz batareyasına qayıdanda onun həyatında böyük dəyişikliklər baş vermişdi. Əvvələ o, ailə həyati qurmuşdu, sonra təhsil alaraq nəzəri geri-praktiki biliklərini təkmilləşdirmişdi. Hissədə isə onu başqa bir sevinc qəzəbəydi. Çin ərazisindəki döyüşlərə görə S.Mehmandarov üzərində "İgidliyə görə" sözleri yazılmış Qızıl qılınc mukafatlandırıldı.

Yuxarıda deyildiyi kimi, S.Mehmandarov Peterburqda olarkən onun batareyasına komandanlıq etmək Əliağa Şıxlinskiyə hevalə olunmuşdu. Səməd bəy geri qayıdından sonra Ə.Şıxlinski gördüyü işlər barədə ona məlumat verdi və pul qalığını, habelə onun qəbul edilməsi barədə aktları təqdim etdi. Ə.Şıxlinskiin təmizliyinə əmin olan Səməd bəy pul qalığını saymadan aktları qol çəkdi. Onun Ə.Şıxlinskiyə bu dərəcədə etibar etməsi etrafındakılar təccüb içərisində qoymuşdu. Ə.Şıxlinski həmin hadnisi öz xatirələrində bu cür təsvir edirdi: "1903-cü ilin noyabrında Mehmandarov öz hissəsinə qayıtdı. Həyata keçirdiyim bütün tədbirlərimle tanış olaraq çox razi qaldı. Tədbirlər isə büləndən ibaret idi: bizim kiçik hissəmizdə qənaət edilmiş xeyli pul var-di, yuxarı idarələr bu pulları bizim eli-mizden ala bilərdilər. Men bu pulun bir hissəsini öz bataryamız üçün xərcleyib bütün topların və arabaların atlari üçün qoşqu levazimatı alırmış, sonra bütün şəxsi heyət üçün bahalı, çox isti yorğanlar getirmişdim. Moskova-hada hazırlanmış gözəl bir fayton və s. almışdım. Bu faytonun özünən ak-kumulyatoru, elektrik feneri var idi. Bunların hamisina 21 min manat xər-cəmmişdim. 17 min manatımız yene-qalırdı".

Mehmandarov batareyanı qəbul etdi, bütün deftərlərdə və pulun qəbul edilməsi aktında qol çəkdi, amma pulları saymadı. Men təccüb edərək pulları niyə saymadığını soruşduqda gülümseyerek:

- Siz ki saymışınız, mənim sayma-ğşa ehtiyacım yoxdur - deyə cavab verdi.

Mehmandarov həmişə kefi saz olanda etdiyi kimi indi də şapkasını yan qoşaraq açarı cibinə saldı və evinə getdi. Kiçikrütbəli yoldaşlarım bu işe çox təccüb etmişdilər, çünkü koman-dırımlarımızın dövlət pulu üçün ne-cə can yandırığını yaxşı bilirdilər. Men onlara başa saldım ki, Mehmandarov kim adamlar bir adama bir dəfə inandırmı, her cəhətdən inanar-lar, məni isə Mehmandarov 1888-ci iləndən tənir".

Mehman SÜLEYMANOV
Silahlı Qüvvələrin Herbi
Akademiyasının professoru,
tarix elmləri doktoru,
ehtiyatda olan polkovnik
Ordu.az

Türkiyənin hava platformalarının səmada ilk izləri: Təyyarə/PUA kateqoriyası

Türkiye müdafiə sənayesi 2013-cü ilin avqust ayından etibarən milli hava vasitələri arasında etibarən "təyyarə/Platform Ucuş Aparatı (PUA) kateqoriyası"nda "Hürküs", "Bayraktar TB2", "Aksungur", "Bayraktar Akinci", "Bayraktar Kızılarma", "Hürjet", "Bayraktar TB3", "Anka III" və "Kaan" səmaya çıxarıb.

Türkiye müdafiə sənayesi təxminən 10 il ərzində 9 milli platformın ilk uçuşlarını heyata keçirib. Türkiye son zamanlar müdafiə ve aviasiya sənayesində təhlükəsizlik qüvvələrinin etniyyaclarını milli həllərlə qarsılaşmaq üçün intensiv şəkildə çalışır. Bu seyrələrdə milli hava platformaları mühüm yer tutur.

Əsas təlim təyyarəsi "Hürküs" ilə başlayan macəradan pilotlu və pilotoslu uçuş aparatları ilə atılan addımlar milli döyüş təyyarəsi "Kaan" ilə zirvəye çatdı. Türkiye Müdafiə Sənayesi Komitəsinin (MSK) sədri Haluk Görgün de sosial media hesabında bu prosesə diq-qət çəkən "Saməbəda bir daha bax" mesajı ilə Türkiye müdafiə sənayesinin son dövrde ilk uçuşunu heyata keçirdiyi hava vasitələri ilə bağlı video paylaşıdı.

Oktjabrin 7-dən sonra başda Qəzza olmaqla bütün coğrafiyada heyata keçirilen eməliyyat bölgənin təhlükəsizlik arxitekturası baxımından ABŞ və İranın nəzarətində olan milis qüvvələrinin yaratdığı problemin qisamüddəti nəticəsidir.

İsrail tərəfindən HƏMAS-a qarşı həyata keçirilən herbi eməliyyatlar 5-ci ayını tamamlamaq üzərdir. Bəzən Suriya, lordini, Misir və Livana sıçrayan toqquşmaların nece bir regional və beynəlxalq konfliktdə tərəfindən destekləndiyi işe on cənab maraq doğuran mövzulardan biridir. 2000-ci ildən sonra Amerika Birleşmiş Ştatları (ABŞ) və İranın rəhbərliyi altında yaradılan silahlı milis qüvvələrinin fealiyyəti İsrailin manevr zonasını genişləndirdi. İraq, Suriya və Misir kimi bölgədəki mühüm aktorların milis qüvvələri tərəfindən zielfidliyi və Türkiye kimi mühüm bir gücün bölgədən çıxarıclaraq təsirinin azaldılması bölgənin təhlükəsizlik arxitekturasının köklü transformasiyasına sebəb oldu.

Türkiyənin bölgədən uzaqlaşdırıldığı və İsraili həbi sahədə tərazaşdırda bilecek mühüm aktorların zielfidliyi yəni regional təhlükəsizlik arxitekturası İsrailin nisbətən güclənməsi və manevr imkanlarının genişlənməsi ilə nəticələndi. Oktjabrin 7-dən sonra İsrailin bütün bölgədə, xüsusilə Qəzzada həyata keçirdiyi herbi eməliyyat milis qüvvələrinin regional təhlükəsizlik arxitekturasında təretdiyi son daşıntılarının en mühüm nəticələrindən biridir.

Bölgənin təhlükəsizlik arxitekturası milis qüvvələri tərəfindən yenidən qurulur

2000-ci ildən sonrakı dövr Türkiyənin xarici və təhlükəsizlik siyasetinin

Buna görə, əsas təlim təyyarəsi "Hürküs" ilə Türkiyənin milli hava vasitəsi arasında yeni bir səhifə açıldı. Türkiye Aviasiya və Kosmos Sənayesi tərəfindən hazırlanmış "Hürküs" ilk uçuşunu 2013-cü il avqustun 29-də edib. "Hürküs" geride qalan dövr ərzində müüm imkanlar qazanıb və ixrac uğuru elda edib.

"Baykar" tərəfindən hazırlanmış en çox ölkəye ixrac edilən PUA/zərba PUА-sı ilə iş şirkəti müdafiə sənayesi çempionluğununa daşıyan "Bayraktar TB2" 2014-cü il aprelin 29-də səməd ilə görüşüb. "Bayraktar TB2" ölkə daxiliyində və xaricdə təhlükəsizlik eməliyyatlarında səmərəli istifadə edildi, bu sahədə xaric asılılığı son qoyuldu.

"Bayraktar TB2" xüsusi Qarabağ Zəferi və Ukrayna-Rusiya mührabəsindəki rolları ilə "dünya döyüş tarixində paradigma deyişdirən" hava vasitəsi olaraq xarakterizə edildi. Haqqında mənşələr bəstələndiyi "Bayraktar TB2" üçün Ukraynaya dəstək məqsədilə müxtəlif ölkələrdə iana kampaniyaları təşkil edilib.

Türkiyə Aviasiya və Kosmos Sənayesi tərəfindən 18 ay kimi qısa müddədə "Anka" platformasının bazası

əsasına hazırlanmış, yüksək daşma qabiliyyəti ilə çox funksiyalı keşfiyyat, müşahidə, aşkarlama və hücum missiyalarını fasiləsiz yerine yetirmək qabiliyyətinə malik olan "Aksungur" ilk dəfə 2019-cu il martın 20-də ucub. "Aksungur" Türkiyədə müxtəlif qüvvələrin inventarına daxil olub və ixrac olunmaya başlayıb.

İxracatın "Akinci"si

"Baykar" tərəfindən milli və yerli olaraq inkişaf etdirilmiş "Bayraktar Akinci" PUА-sı ilk dəfə 2019-cu il dekabrın 6-də havaya qalxb. Türkiyə aviasiya tərəfindən rekordlar quran və ilk uçuşlara imza atan "Bayraktar Akinci" PUА-sı ardıcıl ixrac uğurlarına imza atıb. Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının Hava və Deniz Qüvvələri Komandanlığının inventarında xidmet edəcək "Bayraktar Akinci" PUА-sı bu razılıqla nəticəsinə Türkiye'nin tek sefərdə yerine yetirilən en böyük aviasiya ixracatının həyata keçirilməsinə tömən etdi.

"Baykar"ın öz resursları ilə milli və yerli olaraq inkişaf etdirildiyi pilotləş döyüş təyyarəsi "Bayraktar Kızılarma" ilk dəfə 2022-ci il dekabrın 14-də səma ilə qarşılıqlı. Inkişaf və istehsal fealiyyətləri davam edən "Bayraktar Kızılarma"nın bu il kütüvəli istehsala başlaması planlaşdırılmış. "Bayraktar Kızılarma" hava-yer missiyaları ilə yanısı Süni Zəka (SZ) qabiliyyəti ilə "hava-hava" döyüşü icra edəcək. "Bayraktar Kızılarma" pilotləş döyüş təyyarəsi aşağı rəsəd Görünmə sahəsi sayında aşağı görünmə qabiliyyəti ilə Türkiye üçün güclü multiplikatorlu olacaq.

Türkiyə Aviasiya və Kosmos Sənayesi tərəfindən hazırlanmış "Hürjet" ilk uçuşunu 2023-cü il aprelin 25-də etdi. Uçucu sinqlarını davam etdirən "Hürjet" in variantlarında Yüngül Hükum Təyyarəsi, Reaktiv Təlim Təyyarəsi, Aerobatika Komandası Nümayiş Təyyarəsi, Döyüş Hazırlığı Təyyarəsi, "Red Aircraft" və Aviadıcıçı Gəmi versiyaları var. 45 min fut yuxarı hündürlük heddine sahib olan "Hürjet" səs-

dən 1,4 dəfə sürətə uçaq qabiliyyəti ilə fealiyyət göstərəcək.

"Baykar"ın səmaya çıxardığı son vəsiyyət olan "Bayraktar TB3" ilk uçuşunu 2023-cü il oktyabrın 27-de edib. "TUSAŞ Motor Sanayi AŞ" (TEİ) tərəfindən rəsəd istehsal edilən PD-170 mühərriki ilə havaya qalxb. "Bayraktar TB3" zərbe PUА-sı qatlanıb bilən qanad quruluşu ilə TCG "Anadol" kimi qısa uçuş-enme zolaqlı gəmilərindən qalxmə və enme qabiliyyətinə sahib PUА olacaq.

Milli istedadlar "Kaan"ı nəhayət səmaya qaldırdılar

Türkiyə Aviasiya və Kosmos Sənayesi tərəfindən hazırlanmış pilotluz döyüş təyyarəsi "Anka III" ilk dəfə 2023-cü il dekabrın 28-de səmaya qalxdı. Türkiyənin ilk şəxsi quayrusuz turbofan mühərriki PUА-sı olan "Anka III" üçün inkişaf seydləri davam edir. Yeni nəsil PUА sistemi olan "Anka III" aşkarlama, müşahidə və keşfiyyat, müxtəlif "hava-yer" sursatları ilə hücum, "hava-hava" sursatları ilə döşən helikopterləri, perli təyyarələrini və PUА-ları nişan alaraq ov daraması, düşmənin RF yayımı icra edən radar və Hava Hücumundan Müdafiə (HHM) sistemlərini təsirsiz hala getirmə, hava ve quruda dost qüvvələrinin mühafizəsi, signal və rabitə keşfiyyatı, Radioelektron Mübarizə (REM), digər döst ünsürlərlə beraber emalıyyat və rabitə relesi kimi bir çox missiyani yerine yetirə biləcək.

Türkiyə Aviasiya və Kosmos Sənayesi tərəfindən həyata keçirilən, Türkşəhərinin en əhəmiyyətli texnologiyası layihələrindən biri olan milli döyüş təyyarəsi "Kaan" ilk uçuşunu 2024-cü il fevralın 21-də həyata keçirib. "Kaan" ilə Türkiye adını 5-ci nəsil təyyarə istehsal edə bilecek mehdud sayıda ölkələr səsənəsindən daxil edəcək. Pilotlarının bir təyyarə komüptəri kimi təsvir etdiyi "Kaan" texnologiyasının təqdim etdiyi en müasir imkanları ehtiva edəcək.

Yeni nəsil silahlarda "hava-hava" döyüşü, supersərəs sürətində daxili silah yuvalarından həssas vuruş həyata keçirəcək. "Kaan" SZ və neyron şəbəkə destəyi ilə artırılmış döyüş güclü nəmin edəcək.

**Dəyənat AGALARLI
Ordu.az**

ABŞ və İranın milis qüvvələri ilə Yaxın Şərqdə apardığı siyaset nəyə ünvanlanıb?

yeniden formalasdırıldı bir dövr oldu. Bu dövrde Yaxın Şərqi Türkiyə üçün prioritet sahəye çevrilmeye başladı. Türkiyənin Yaxın Şərqi bölgəsinə istiqamətlenməsi ilə bölgədəki ənənəvi gücləşməsi təsdiq edəcək. Haqqında mənşələr bəstələndiyi "Bayraktar TB2" üçün Ukraynaya dəstək məqsədilə müxtəlif ölkələrdə iana kampaniyaları təşkil edilib.

11 sentyabrda sonrakı dövrde ABŞ-nın birfərəli müdaxile siyaseti regionda onşuz da zəif olan bəzi dövlət sistemlərinin dağılmışlığı ilə nəticələndi. 2010-cu ilde ortaya çıxan "Əreb baharı" zamanı kütəhəkətlərin regionda dövlət sistemlərinin parçalanmasını sürətləndirdi. Liviya, Suriya və Yemen kimi ölkələrin vətəndəş mühərəsine sürüklenməsinə sebəb oldu. ABŞ və İranın nəzarəti altında olan silahlı milis qüvvələri bütün regionda zielfidli və ya cökən dövlət sistemlərinin yaradığı gücləşmələri doldurmağa başladı.

ABŞ və İranın nezarəti altında olan silahlı milis qüvvələri ya da bəzi aktorlardan müxtəlif coğrafiyalarda öz milli maraqları üçün semərəli istifadə edə biləsidi regional təhlükəsizlik arxitekturasının köklü şəkildə dəyişməsindən mühüm rol oynayır.

Milis qüvvələri Türkiyənin əreb döyüşü ilə əlaqəsini kesməye və Türkiyənin regional təsirini zielfidməye çalışır. ABŞ və İranın nezarətindən olan silahlı birləşmələr vasitəsilə Türkiyənin bəlgədəki təsirini zielfidməyə cəhd edilib.

ABŞ və İranın milli maraqlarına xiđmet üçün yaradılan milis qüvvələrinin bölgə üçün yaradığı en müüm təhlükə Türkiyənin bölgə ilə əlaqələrinin keşləməsi, bölgədəki nüfuzunun zielfidli misli və Əreb döyüşünə qüdrətli aktorları olan İraq, Suriya və Misiirin regional güc təliyindən çıxarılmış oldu. Milis qüvvələrinin regional təhlükəsizlik arxitekturasında həyata keçirdiyi köklü dəyişiklik Türkiyə və İsrail üçün fərqli nəticələr verdi.

Milis qüvvələrinin esas aktor olduğunu qeyri-sabitliyə görə Yaxın Şərqi təhlükəsizlik arxitekturasındaki dəyişiklik İsrail üçün tamamilə fərqli nəticələr verdi. İsraili bölgədə herbi cəhdən mehdudlaşdırıb. İsraili bölgədəki nüfuzunun zielfidli misli və Əreb döyüşünə qüdrətli aktorları olan İraq, Suriya, İran və Misiirin millis qüvvələrinin əliyli zielfidli misli və regional güc təliyindən çıxarılmış və Türkiyənin bölgədən çıxarılmışa qədəməsi İsrailin manevr imkanlarını genişləndirir.

Oktjabrin 7-dən sonra başda Qəzza olmaqla bütün coğrafiyada həyata keçirilən eməliyyatlar bölgənin təhlükəsizlik arxitekturası baxımından ABŞ və İranın nəzarətində olan milis qüvvələrinin regional təsirini yaradığı problemin qisamüddəti nəticəsidir.

**Sevinc ƏLİYEVƏ
Ordu.az**

Hansısa bir işin "ilk qaranquşları" yaddaşlara əbədi həpur. Bu anlayış müstəqillik və torpaq bütövlüyüümüz uğrunda mübarizə tariximizə de addır. Misal üçün, 1990-ci ilin qan qoxusu ilə gələn yanварında, hələ Bakı qətlaminə bir neçə gün qalmış, ayın 13-də Gəncətrafı bölgədə erməni quldurları ilə Çaykənd və Todan yaxınlığında gedən döyüşlərdə canlarını fəda etmiş Abbasqulu Məmmədov, Ruzigar Qasımov və Bəxtiyar Əliyev on illər ərzində davam edəcək döyük şəhidliyi salnaməmizin "ilk qaranquşları" olmuşdular.

Azərbaycan Əsgərinin şərflə, ölümündən belə çəkinmeyərək, haqq uğrunda apardığı Vətən mühəribəsi salnaməsinin də bu Vətənin hər bir güşəsi üçün öz ilk şəhidləri var. Böyük Yaradannın hökmü ilə Nizami yurdunda bu şərəfə 19 yaşlı İlqar layiq biliñib.

O, Gəncənin incəsənətə six bağlı olan bir soyadı daşıyan nəslinin övladı idı. Azərbaycanın görkəmli teatr və kino xadimləri, Xalq artistləri Məmməd Bürcəliyevin və Sədayə Mustafayevanın nəticəsi olan İlqar lap erkən yaşlarından öz istedadı ilə seçilib. Reşmlər çəkər, mahnilar, ədəbi əsərlərdən parçalar, səhnələr ifa edərdi. Xüsusile Vətən, Bayraq, qəhrəmanlıq mövzuları bu bacarıqlarının başlıca mövzusu idi. Azərbaycan gəncinin müasirlik və ənənəcilik, gözellik və mərdlik xüsusiyyətlərini öz zahiri və daxili obrazı ilə izhar etmək mahirliyinə malik olduğundan, İlqar hətta müxtəlif çekilişlərdə model kimi də iştirak edib.

İdman aləminə də, necə deyərlər, əməli maraq göstərib. 13 yaşında yeniyetmələrin "Vətən", 16 yaşında "Kəpəz" futbol klublarında oynayıb, bacarıqlı hücumçu kimi, 17 yaşadık futbolçularından ibarət milli komandamızın sıralarına dəvət olunub və onun heyətində Gəncə futbol məktəbinin uğurla temsil edib. Bir qədər sonra bacarıqlı gənc futbolçunu "Zirə" Futbol Klubu "gözaltı edib" və onu öz sıralarına qatıb. Burada da özünü "necə lazımdır" göstəren İlqar Vətənə hərbi xidmət borcunu verdikdən sonra ustə futbol karyerası qurmağı düşünmüş.

2019-cu ilin yayında İlqar Vüqar oğlu Bürcəliyev ordu sıralarına yollanır. Burada da yaxşı fiziki hazırlıqlı, ən əsası da yüksək mənəvi xüsusiyyətlə vətənsevər İlqar xidmət yoldaşlarının sevimli olur.

Ermeni işgalçılardan davamlı təxribatlarına birdefəlik son qoymaq və 3 onillik ərzində düşmən tapdağı altında qalmış əzeli yurd torpaqlarımızın azad edilməsi meqsədilə xalqımız öz müasir tarixində görünməmiş birlik göstərərək və haqqılıqla daha dözməyəcəyini bütün dünyaya bəyan edərək, 2020-ci ilin sentyabrında

Vətən mühəribəsinə girməyə qərar verdi. Hərbin ilk anlarında hər bir Azərbaycan əsgəri mələtimizin haqq işi uğrunda canından keçməyə hazır olduğunu nümayiş etdirdi. Döyüşlərin başlanğıçı istiqamətdə qulluq edən manqa komandiri İlqar Bürcəliyev də ikil döyüşlərin ilk şəhidlərindən oldu.

"Sentyabrın 27-də mənə telefonla mesaj yazmışdım: "Ata, biz döyükə gedirik, anama heç ne demə, haqqınızı halal edin!" 12-14 saat vuruşublar. Həmin döyükədə İlqar iki yaralı döyükə yoldaşını atəş altında çıxarıb, üçüncü defədə isə özü də ağır yaralanıb. Əvəz adlı döyükə dostu sonradan mənə dedi ki, İlqar yarım saat sağ qaldıqdan sonra, onun qolları üstündə keçinib.

44 günlük Vətən mühəribəsinde canları fəda etmiş şəhidlərimizin qəhrəmanlığı ilə bərabər, onların yaxınlarının dəyanəti də mələtimizin mənəvi gücünün göstəricisidir.

"Onun şəhid olacağı aydın idi. Axı hansısa döyük yoldaşını yaralı halda köməksiz qoya bilməzdə. O, şəhid olduğu an mən durduğum yerde huşumu itirib yixildim. Sonra bəlli oldu ki, ele həmin an onun ürəyi dayanıb. İlqarın helak olması xəberini onun cenazəsi evimizə getirilən zamanı kimi məndən gizli saxlayırdılar. İlqar həmişə mənə yazardı ki, nigaran qalmayıb. Anasını mühəribə günlərində çox nigaranda qoymadı - tez şəhid oldu. O, hamının - ailənin, qohumların, dostların, qonşuların sevimli-

nin borcu olduğunu bildirmişdi. Belə tevazökar, həssas ürkli ovladı idı İlqar. Onu torpaq təpsiridim gündən çox ağlayırdım, her gecə onun ruhuna yalvarırdım ki, yuxuma gırsın, onunla danışmağa ehtiyacım var. Amma bircə dəfə də yuxuma gəlmədi. Sonra kiçik qardaşının yuxusuna girib: evimizdəki kreslosunda oturmuş halda, özü də çox sərt deyib ki, mamaya de, ağlamasın, mənim olduğum yer çox gözəldir."

İlqarın qardaşı Tamerlanın da şəhid qardaşı ilə bağlı kövrək xatirələri var.

"İlqarın cibindən üstündə kiçik qırmızı ləke olan bir manatlıq eskinas da çıxmışdı. Əvvəl elə bildim, onun qanıdır, sevindim ki, onun bu izi daim menimlə qalaçaq. Amma diqqətlə baxanda, aydın olıb ki, sadəcə ləkədir. Nə fərqi var, ondan yadigarırdı, daim üstümdə gəzdirirəm", - deyə Tamerlan bildirir.

"O, yalnız uşaqlıq və erkən gənclik dövrünü yaşamağa məcal tapsa da, onun yurdumuzu, onun tarixini, dəyerlərini, eləcə də ətrafdakı insanları, təbəti, mənzərələri, hətta ağacları, çiçəkləri sevdiyini və bu hissələri daim başqalarına da təlqin etmək istədiyini hər bir kas bir andaca anlaya bilərdi. Bu onun vətənpərvər və yanar ürek sahibi olduğundan irəli gəldi" - bu isə İlqarın nənəsi Məleykə Bürcəliyevanın sözləridir.

Şəhidin əmisi, tanınmış teatrşunas Anar Bürcəliyev də İlqarın öz qısa ömrü ərzində onu tanıyan insanların qəlbində dərin izlər qoya bilməsinin hər cəhətdən istedadlı insanlara xas olduğunu vurgulayır.

"Biz, yaxınları onu "Şahzadə balamız" da adlandırdıq. Onun bircə baxışda belə xoş təessürat yarada bilən zahiri görünüşü, zəngin daxili aləmi, təmiz ürəyi, alicənab məntiqi və davranışısı, eləcə də əl qoymuğu bütün işlərdə, o cümlədən, idmandan lider xüsusiyyətlərinin parlaq şəkildə özünü göstərməsi buna əsas vərirdi. Həm də İlqarın, lap uşaqlıqdan tutmuş şəhadət vədəsinədək tədbir, dost-qohum toplantısi, yaxud yarışmalarда çəkilən eksər fotoslarında mütləq müqəddəs bayraqımız əsas fonda görüñür. O, sanki çatdırımaq istəyirdi ki, milli amallar insanın şəxsi istəklərindən qabaqdadır, yəni öncə Vətəndir!" - deyə A.Bürcəliyev bildirir.

Həqiqətən də "Öncə Vətən!" amalı ilə canlarından keçen övdələrlərin qəhrəmanlığı sayesində öz milli qürurumuzu və torpaq bütövlüğümüzü bərpa etdik. Bu tarixi missiyanın həyata keçməsi yolunda şəhid olanların sırasında ölümündən sonra iki medalla - "Vətən uğrunda" və "Laçının azad olmasına görə" medalları ilə təltif edilən İlqar Bürcəliyev də var.

Vətən mühəribəsində Gəncənin ilk şəhidi

BÜRCƏLİYEVLƏR BÜRCÜNÜN TEZ PARLAYIB, TEZ SÖNƏN ULDUZU

Onu geriye, tibbi yardım üçün aparmağa da qoymayıb. Deyib ki, hückumumuzu bitirək, həmi ilə öz mövqeyimizə gedərik, sonra. Həlak olandan sonra onun əşyaları arasından xidmət dövründə yazdığını gündəliyi çıxdı. Səhifələrin birində yazıb ki, əger təxis müddətimdən qabaq mühəribə başlasa, dəqiq bilirəm ki, mən şəhid olacam - bir Mübariz İbrahimov olacam. Mən doğrudan, şəhidlərin ruhlarının bizlərin yanında olduğuna inanıram. Pəncərəmizdən müqəddəs bayraqımızı asmışam. Duyuram ki, İlqarın ruhu o bayraq vasitəsilə bizimle danişir. Pəncərəye yaxınlaşıb, İlqarla xeyalən danişanda bayraq çox xoş bir tərzdə dalgalanmağa, insanın üzüne toxunmaya başlayır", - deyə şəhidiñin atası Vüqar Bürcəliyev bildirir.

Si, ünsiyyətcil, bütün məclislerin ürəyi idı. Şənliklərdə elə cani-dildən, zövqle oynayardı ki, gəl görəsən. İndi onu tanıyanlar deyirler ki, toyularımız İlqarsız neçə keçəcək?" - deyə İlqarın anası El-nur Bürcəliyeva bildirir. Ana həmçinin, İlqarın merdiyyini və daxili zənginliyini xarakterizə edən bir ehvalatı da danişır: "Bir neçə il qabaq, yadə dənizə dincəlməyə getmişdir. Yaxınlıqda nənesi ilə gelmiş bir kiçik usaq suya girmişdi. Birdən dalğa onu aparıb sahildən xeyli uzaqlaşdırıldı. Uşaq batmağa başladı. İlqar heç düşünmədən, həmin an özünü dənizə atdı. Biz ardınca qışqırıldı ki, qayıtsın, tehlükəlidir. Kimə deyirsən, kişi kim, usaqı xilas etdi de! Sonra həmin usaqın valideyinləri bizi tapıb, minnətdarlıqlarını bildirdilər. İlqar da bu hərəketin hər bir insa-

Ukrayna cəbhəsində qeyri-müəyyənliliklərlə dolu daha bir il

Ukraynaya yardım planı hansısa yolla həll olunmuş kimi görünsə də, bu, prosesi yalnız ləngitdi və yardımın məcburilik hissi ilə könülsüz şəkildə göstərildiyini də ortaya qoydu.

Ukrayna-Rusiya müharibəsi üçüncü ilinə qədəm qoyarkən, davam edən münaqişələr ve Ukraynanın uğursuz yaz hücumu Avropa İttifaqı (Ai) daxilində parçalanmanın daha da dərinləşdirib. Hərbi yardımın gecikdirilməsi, yeni sanksiyalarla bağlı qeyri-müəyyənliliklər və sanksiyaların pozulması ilə bağlı narahatlıqlar Ai-nin Ukrayna ilə bağlı öhdəliyi barədə suullar yaradıb. Ukraynalılar daha tehlükəsizlik bölgələrə getmək üçün evlərini tərk etmək məcburiyyətində qalarkən, müharibə bütün tərəflər üçün getdikcə çətinləşdi.

Hər iki tərəfin verdiyi dağıdıçı itkiler birbaşa milyonlarla insana təsir etdi. Dünyada sayısız-hesabsız insanlar da taxıl qılığı tehlükəsi ilə üzləşərək, müharibənin dolayı təsirlərini hiss etdilər.

Uzun müddət davam edən münaqişələr

Ukrayna ilə Rusiya arasında ki münaqişə əslində iki ölkəni əhəmət etmir. Rusiya ilkin olaraq

lül iqtisadiyyata keçid və bəzi Ai ölkələrinin iqtisadi narahatlıqlar səbəbilə sanksiyaları yumşaltması Rusiyanın iqtisadi və hərbi imkanlarını irəlilətdi. Mühərbiyə bu uyğunlaşma silah istehsalını da artıraraq, Rusiyani gələcək müharibə ssenarilərinə də avantajlı hala getirdi.

Trampın yaxınlaşan kölgəsi

ABŞ-nin keçmiş Prezidenti Donald Trampın Ai-nin NATO-yə kifayət qədər dəstək vermediyi ilə bağlı açıq açıqlaması Ai-nin müdafiə sənayesinə kifayət qədər önem vermədiyini göstərdi. Qəti bir şey söyləmek hələ tez olsa da, Tramp seçilərsə, Ukraynani danışçılar masasında təsirinin azaldığı sülh sazişi prosesinə məcbur edə bilər. Bu vəziyyət Ai-ni qitədə Rusiya ilə təkbaşına məşğul olmağa məcbur edə bilər. Ukraynada belə bir qələbədən cəsəret alan Kreml Avropa üçün daha böyük təhlükə yarada bilər.

ABŞ Prezidenti Co Bayden administrasiyasının Ukraynaya 60 milyard dollarlıq yeni yardım paketi elan etdiyi bir vaxtda Ai-nin uzun müddətdir ki, 54 milyard avroluq yardım paketi üçün kompromis axtarışında olması Ai-nin birge hərəkətə keçə bilmədiyini açıq şəkildə göstərdi. Ukraynaya yardım paketinə qarşı çıxan ölkələr üzv dövlətin Ai qərarlarına səs vermək hüququnun dayandırılmasını ehtiva edən 7-ci maddədən qorxurlar.

7-ci maddənin istifadə oluna biləcəyi ilə bağlı prıçlıtlar Ai daxilində parçalanmanın miqyasını ortaya qoyur. Əslində, Ukraynaya yardım planı hansısa yolla həll olunmuş kimi görünə də, bu, prosesi yalnız ləngitdi və yardımın məcburilik hissi ilə könülsüz şəkildə göstərildiyini də ortaya qoydu. Üstəlik, bu yardımı gecikdirməkdə ittiham olunan ölkələr bildirlər ki, bu,

Ukraynaya möcüzəvi qələbə getirməyəcək. Bu prosesdə Rusiya möhkəm dayandığı halda, Qərbin qətiyyətsiz hərəkətləri Ukraynanın mövqeyini zəiflətdi.

Kreml iddia edir ki, Ukraynada hərbi əməliyyatın məqsədi Ukraynanı nasistlərdən təmizləmək, onu demilitarizasiya etməkdir və bu, rejim dəyişikliyi ilə mümkün ola bilər. Rusiya Prezidenti Vladimir Putin iddia edir ki, ABŞ və Avropada keçiriləcək seçkilər Ukraynanı daha az dəstekləyən liderləri həkimiyətə getirəcək.

Ukrayna isə müstəqil və suveren dövlət kimi yaşamaq üçün ekzistensial mübarizə aparır. Bu mübarizənin içində Ukrayna xalqı da daxili siyasi təlatümle mübarizə aparır. Bütün bu qeyri-müəyyənliliklər Ukrayna xalqını qələbə haqqında düşünməyə sövq edir. 2024-cü il Ukrayna üçün əhəmiyyətli çəgirişlər gözləyir. Müdafiə xətərinin gücləndirilməsi üçün ayrılan yeni yardım Ukraynanın zəif nöqtəsinin azalan sursat tədarrükü olduğunu göstərir və sərhəd boyu davam edən tükəndirmə müharibəsinin davam edəcəyindən xəber verir.

Davam edən qeyri-müəyyənlilik

İştirak edən bütün tərəflər - ABŞ, Avropa, Rusiya və Ukrayna döyüş meydanında qələbəyə can atacaqları müddətçə, yalnız müharibənin intensivliyini artıracaqlar. Birləşmiş Ştatlar və mütəfiqləri balansı dəyişmək üçün kifayət qədər hərbi dəstək verə bilməsələr, Ukraynanı Rusiya ilə danışqlara məcbur etməməlidirlər. Əks halda, münaqişənin uzadılmasına yönəlmış əbəs cəhdələr dəha çox ukraynalının həyatını riskə atacaq. Münaqişə ilə bağlı qeyri-müəyyənliliklər və Ai ilə ABŞ-nin parçalanmış siyasi mənzərələri bu prosesdə bütün tərəflərlə balanslaşdırılmış münasibətlərə malik Türkiye kimi uğurlu vasitəçinin mühüm rolunu vurğulayır.